

A-8568

A-8568
24x

GEORG GRAF

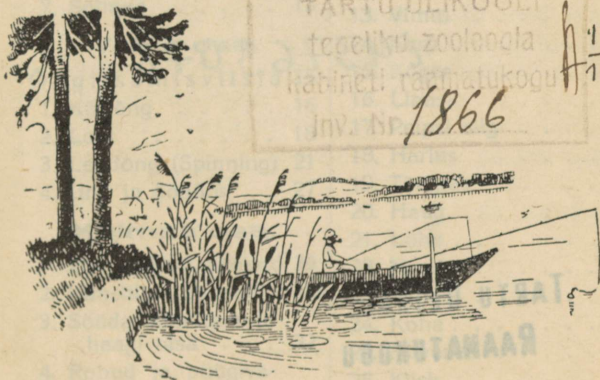
vt. Tähiste, seins

SISU

ÕNGESPORT

KÄSIRAAMAT KALA- JA VÄHJAPÜÜGI
SPORDI HARRASTAJAILE

ÜLE 70 PILDIGA

TALLINN, 1933

PEALADU: K-Ü. „RAHVAÜLIKOOL“

GEORG GRAF

ÖNGESPÖRT

KÄSIRAAMAT KALA- JA VÄHJAPÜÜGI
SPORDI HARRASTAJALE

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk Tallinnas, 1933.

OLE TO PILDIGA

43763078

TARTU ÜLIKÜL-
RAAMATUKOGU

TALLINN, 1933
K. Buschmanni kirjastus
Tallinn.

S I S U.

	Lhk.		Lhk.
Eessõna	V	2. Lepamaim	42
Sissejuhatus	VII	3. Jõevingerjas	43
Esimene osa.		4. Rünt	43
Õngeristad	1	5. Viidikas	44
1. Viba	2	6. Särg	45
2. Nöör	5	7. Roosärg	47
3. Ujuk	7	8. Turvas	48
4. Vahejupp	8	9. Täivis	49
5. Tina	10	10. Säinas	50
6. Haak	10	11. Latikas	51
7. Sölmed	13	12. Röks	53
Teine osa.		13. Vimm	53
Õngitsemisviisid	15	14. Karp	54
1. Käsiõng	16	15. Koger	56
2. Lant	18	16. Linask	57
3. Lendõng (Spinning)	21	17. Peipsi siig	58
4. Und ja öönöör	27	18. Harius	59
Kolmas osa.		19. Tõugjas	60
1. Loomulikud söödad	29	20. Haug	61
2. Kunstlikud söödad	32	21. Lõhe	64
3. Sööda kinnitamine haagi otsa	32	22. Norjas	64
4. Rohud ja püügiva- hendid	36	23. Tähnik	65
Neljas osa.		24. Koha	67
Kalad	38	25. Ahvenas	67
1. Jõesutt	41	26. Kiisk	69
		27. Ogalik	69
		28. Säga	70
		29. Luts	71
		30. Angerjas	72

	Lhk.
Merikalad	74
Kalahaigused	75

Viies osa.

1. Jõevähk	79
2. Mudavähk	82
3. Vähjapüük	83
4. Vähkide ümberpai- gutamine	84

Kuues osa.

1. Ilmad	86
2. Riietus	87

	Lhk.
3. Paat	88
4. Õine kalapüük	89
5. Kalapüügispordi aja- kiri	90
6. Kalakalender	91
7. Tähelepanemiseks	92
8. Kalade ladinak. ni- metus	94
9. Kalade saksak. ni- metus	95
10. Kalade venek. ni- metus	95

Eessõna.

Sissejuhatus.

Käesolev raamat tahab olla teretulnud selt-siliseks, mõnusaks nõuandjaks ning juhatajaks igale, kes huvitatud õngespordist, sest õngitsemine on veetlevaim ja odavaim sport, mis aga harrastajalt nõuab ohtrasti teadmisi ja vilumust. See ei ole pealegi üksnes lõbus ajaviide, vaid ka parim ravikuur närvihaigetele ja vaimliselt ületöötanutele.

Neile, kes ei tea, kuidas oma vaba aega maal puhkusel olles veeta kasulikult ja huvitavalt, pean tarvilikuks soojalt soovitada just õngespordi.

Ka vilunud õngitsejagi leiab sellest raamatust palju, mis teda huvitama saab, sest olen siin käsitanud rea uusimaid püügiabinõusid, kasutades selleks kõige eeskujulisemaid välismaa õpperaamatuid.

Püüdke lähemalt tutvuneda mainitud spordiga ja ma olen veendunud, et te sellele igavesti truuks jääte.

G. Graf.

Tallinn, jaanuar 1933.

Sissejuhatus.

Elades mitmekülgse spordi tähe all, tuleb otse imestada, miks peaks just kalapüügi-sport, mida elavalt harrastab kogu maailma kultuur-rahvas, meie juures jääma võõrlapse mannetumasse ossa?

Olen isiklikult ligi 40 a. mainitud armsa spordi jünger ja selle raamatu kirjutamine sündis tõsisest armastusest spordi vastu, sest mul on tõesti kahju, et sellest lõbusast, vaimu ja närve elustavast ning karastavast spordist nii vähesed lugu teavad pidada. Üksinda istudes vaikselt jõe ehk järve kaldal, või kallastel kõndides landiga ja unustades eluraskusi ning muresid, kaugel linna kärast ja eemal igapäevastest hädadest ja askeldusist, naeratava looduse rüpes, pakuvad mulle need tunnid armsaimat meelelahutust, võimaldavad närvipuhkust, värskendavad vaimu ning annavad minule uut jõudu ja energiat eelseisvaks tööks.

Õngitsemine sarnleb tavalisele metsloomade jahile, nõudes harrastajalt samuti nagu jahitseminegi asjatundmist, vilumust ja kannatust.

Ka olen tihtilugu kuulnud, et õngesport tervendust on toonud paljudele haigetele, nagu neurasteenikuile, südamevigastele ja üldse närvi-tõvesid kannatajaile.

Ehk küll õngesport meie laiemas haritlaskonnas ignoreeritav, peab siiski rõõmuga tunnistama, et ta kuigi visalt, siiski arenemas on

ja ikka rohkem ja rohkem sõpru leiab. Õppige tundma seda meelelahutust ehkki esialgselt ka ainult naljapärest — ja teie ei kahetse oma algatust kunagi.

Üksnes kõrvalt vaadates ei või enesele, muidugi, luua mingit ettekujutust sellest, kui lõbusaid ja vaimuergutavaid momente enesega tihti kaasa toob kalapüük. Missuguse võidurõõmsa tundega kaunist saaki koju viiakse — seda kõike peab isiklikult läbi elama, siis alles mõistate, miks vesi õngitsejat seob nägemata köidikutega.

Miks peetakse meil õngitsemist naeru- ehk põlgtusvääriliseks aja surnukslöömiseks? Miks arvatakse seda vääriliseks ja lubatavaks toiminguks ainult poisikestele või logarditele? Seepärast, et ainult vähesed vaevaks on võtnud asja üle tõsisemalt järele mõelda ja selle spordi paremaid külgi selgitada, pealegi, kus meil selle õilsa spordi tõsine tähtsus ja kunst täitsa tundmata.

Tihti näeme vee ääres kedagi vibaga askeldamas. Vaatame tema riistu, tema tuima, vee-pinnale kiindunud pilku ja oskamatuid võtteid. On see sportlane? Kaugeltki mitte! Vilunud sportlase silm tunnuneb niisuguses kohe võhiku. Ja seetõttu ei ole ka panna imeks, kui terve päeva jooksul kogemata juhtub õnge otsa ainult mõni väike viidik ehk muu kassikalake. Ning just viimane asjaolu põhjustabki arvamist: „Õngitsemine on igavaim ja vaimunärivaim sport.“

Milline suur eksitus! Kohaste riistadega ja tarvilikkude teadmistega varustatud õngitseja ei kurda kunagi igavust ega lõbupuudust.

Õngitsemine on alaline vaimline võitlus ettevaatliku ja tihti väga ara ning kavala vetelanikuga. Võitlus, kus ilmne peab, kumb osavuses ja kavaluses ning tihti ka jõus üle on.

Õige ja asjatundlik õngitsemine on väga tegevus- ja liigutusrikas. Kõige huvitavam ja

vaheldusohtram õngitsemisviis on lendõngitsemine ja lantimine (spinning), mida meie maal alles vähe tuntakse. See õngitsemisviis nõuab püüdjalt palju teadmisi, harjumust ja osavust, kuid sellega saavutatakse sageli õige häid tagajärgi — mitmenaelaliste kalade näol.

Ärge laske end eksitada nendest, kes õngespordi üle ironiseerivad, trööstige end teadmisega, et palju tähtsaid isikuid ja kuulsusi, koguni kuningaid kuulus ja kuulub kirgliste õngitsejate hulka, nagu näiteks: admiral Nelson, feldmarschal v. Moltke, Kurocki, vürst Bismarck, Grover Cleveland, Roosevelt, Spencer, Beethoven, president Hoover, filminäitleja Jannings ja rida teisi. Inglismaa valitseja, kuningas Georg V veedab iga vaba tunni õngega järve ehk jõe kaldal ja see päev, mil ta õngitsema minna ei saa, olevat temale kadunud. Ka meie tuntuimate meeste hulgas leidub palju õngespordi harrastajaid: end. põllutööminister Kerem, kindral Laidoner, prof. Piip ja t.

Üldväidet, nagu oleks õngitsemine loomapiinamine, sest usside ja putukate, väikeste kalade j. n. e. õnge otsa ajamine sünnitab viimastele valu, ei või just täielikult ümber lükata, aga kui vaatleme ratsanikku, kes kannustab väsinud hobust, või põllumeest, kes piitsutab töölooma ränga töö juures, siis peaks ju ka neid tunnistama loomapiinajateks; järjelikult ei tohiks kaluritki kukka mõista liig karmilt. Pealegi on õngitsemistehnika viimasel ajal arenenud nii kaugele, et elusaid sööte tarvitatakse vähe, asendades neid kunstputukate, kunstkärbestega ja kunstkalakestega.

Ühtlasi arvestagu loomapiinamise vastased loodusteadlaste ümberlökkamatu väitega, et ussidel, kaladel ja kõikidel teistel külmaverelistel olenditel valutunne on arenenud väga vähe, või koguni mitte sugugi. Öeldut tõendab juba asi-

olu, et kaevamisel labidaga poolekslõigatud vihmaussi (limuka) osad ruttu paranevad ja edasi elavad. Seda näeme ka vähkide juures, kellel ärarebitud sõrade asemele uued kasvavad. Veel vähem valu tunneb kala, kellele õng lõuga torganud. Olen tihti tähele pannud, kuidas kalad (haug, ahvenas, turvas ja t.), kes kord juba õnge otsas olnud ja lahti pääsenud, mõne minuti pärast uuesti õnge hakkasid, millest järgneb, et õnge piste sugugi valu ei tekitanud. Kuulus keemik ja loodusteadlane Dr. Humphry Davy tõendab omis. töödes korduvalt, et õnge piste kaladele mingisugust valu ei sünnita, ja et kala rabelus õnge otsas tingitud pole valutundest, vaid ebaharilikust vangistusest, millest loomake vabaneda püüab. Võrgus püütud kalad rabelevad niisama, ehkki neile pole tehtud mingit valu. Lõpuks olgu veel tähendatud, et suured kalad neelavad väikesi elusaina. Kas väärib siis säärane omasuguste õgija üldse inimeste liig härdasüdamlist armuheitmist?

Nii siis, ärge asjata tembeldage õngitsejat loomapiinajaks, mida ta tõepoolest ei olegi.

Loomade ja kalade püüdmine algas juba inimese ilmumisel maakerale, sest et need alamad olendid on loodud inimesele toiduks.

Väljakaevamistel on leitud luust, kivist, sarvest j. n. e. valmistatud ürgaegseid kalapüügi riistu, millede hulgas ei puudu isegi meie kunstkaladele (lantidele) sarnanevad pronkslandid, määratsed esemed tunnistavad, et kalapüük õngega ja lantidega Assüüria ja Egiptuse rahvastele tuntud oli juba ammu enne Kristuse sündi. Samuti loeme pühast kirjast, et Önnistegija õpetab Peetrust püüdma kalu õngega (Mat. 17—27). Vanad roomlased tarvitasid kalapüügil kunstkärbseid juba Julius Cäsari päevil.

Saksamaal oli õngesport 13. sajandi algul juba kõrgel järjel ja 1496. a. ilmus Zürichis trü-

kist esimene kalapüügi õpperaamat, millele aastatel 1518, 1551 ja 1599 järgnes teisi samasisulisi teoseid. Nüüd on neid juba mitu sada, selle hulgas ka ajalehti.

Meie ajal on õngesport kõige rohkem arenenud Ameerikas ja Inglismaal. Eriti Inglismaal harrastavad sporti kõik, kuningakojust alates ja viimase saunikuga lõpetades. Nimetatud maadele järgnevad Saksamaa, Soome ja Rootsi.

Kalifornias sõidavad pühapäeviti linnast välja kalarikastesse vetesse suured parved (praamid ehk lodjad), millel sajad õngitsejad ühes oma perekondadega peal.

Praegusajal valmistavad Inglismaa ja Rootsi kõige paremaid õngetarbeid, iseäranis haake, milliseid sealt levitatakse üle kogu maailma. Peale maailmasõda on ka Prantsuse ja Saksamaa õngeriistade tööstused inglasega võistleva hakanud ja saadavad müügile toodeid, mis headuselt inglise omadest sugugi maha ei jää, olles seejuures aga palju odavamad. Eriti Saksamaa on omi õngetööstusi viimasel ajal tehniliselt tublisti täiendanud.

Lõpuks ei saa tähendamata jätta, et mitmelt poolt kuulduv arvamus, nagu oleks meie jõed ja järved kalavaesed ja et siin pole loota suuremat saaki. Paraku on see osalt tõsi ega või praegustes oludes teisiti ollagi. Igale loomale ja linnule võimaldatakse paaritamiseks rahuaeg, mil keelatud on teda püüda ehk tema peale jahti pidada. Ehkki selline keeluaeg meie seadustes on ette nähtud ka kalade kohta, kuid kes neist seadustest hoolib? Kalade röövpüük sünnib meil nimelt suuremas ulatuses kui kuski mujal terves maailmas: Kevadel, kudemise ajal hävitatakse siin tuhandeid tsentnereid marjas kala. See on otse häbistav tegu, mille vastu energiliselt peaksid välja astuma kalandust harrastavad seltsid ja õngesportlased üksikult, nõudes

täpset seaduste täitmist ja röövpüügi lõpulikku kadu.

Siiski, viimasel ajal asutatakse Eestis hulgaliselt kalameeste ja õngesportlaste ühinguid, mis taotlevad meie kalaasjanduse kaitset, arendamist ja võitlust rüüstajate vastu. Niisugustele ühingutele tuleb südamest soovida tõsist edu ja head kordaminekut ning riigivalitsuse ja kodanikkude kõige laialdasemat kaasabi.

Esimene osa.

Õngitsemissriistad.

Ainult head riistad võimaldavad häid töötulemusi.

Seda põhimõtet tunnustab igaüks, kes teutseb mistaht alal, ei pääse sest mööda ka kalastajagi. Kes tahab õngitseda edukalt, kes loodab õngitsemisest lõbu ja saaki, see muretsegu kõigepealt head ja asjakohased tarbed, sest igaüks võib ise oma silmaga veenduda kuskil järvel või jõel, kui suure tähtsuse omavad korralikud õngeriistad.

Heade õngeriistade soetamine on küll seotud nii mõnegi kuluga, ent see tasub end ajajooksul ausasti ära, kui saak ümber arvata raha peale.

Õngeriistadel, nagu igal muulgi kaubal, on omad head ja kallimad, alaväärtuslikud ja odavad sordid, mistõttu nende valik nõuab asjatundlikkust ja ettevaatust. Kes võtab asja tõsiselt, pööraku oma soovidega soliidse äri poole, kus igale ostjale meelsasti vastu tullakse nii nõuannete kui pakkumistega.

Valmistada õngeriistu ise ja kodustest vahenditest ma ei soovita, sest selleks on vaja oskust ja head toormaterjali, mida meil aga raske hankida.

Õngetarvete valikul peetagu silmas, et viba võimalikult kerge, kõikjale painduv ja vastupidav,

nöör peenike ja kõva, haak tugev, hästi karastatud ja terav oleks.

Et õngitsemisel paratamatud on riistade rikked ja vigastused, milliseid õngitseja ise koha peal parandama peab, et õngitsemist jätkata, tuleb kalastama minnes kaasa võtta tarviline osade tagavara ja riistade materjal. Et see materjal kohaseks osutuks ja ka kaua vastu lööks, peab õngitseja tundma õppima õngeriistade ehitust, nende eest hoolitsemist ja nende korrastamist.

1. Viba (ritv ehk valdas).

---

1. Kokkupandav viba.

Õngevibad on kas ühest tükist ehk kokkupandavad mitmest jätkust, pikad, peenikesed, sirged, hästi painduvad ja vedrutavad (vetruvad) bambuse ehk torkingi pilliroo või pipra- ja teistest puudest valmistatud ridvad. Kokkupandavad (2—5 jaost) on kaasakandmiseks väga sobivad ja soovitatavad, eriti kaugetel sõitudel ehk retketel. Osade ühendamise sünnib metallist kestade varal, mis aetakse üksteise otsa. Selliseid vibasid valmistatakse mitmesuguses pikkuses ja mitmehinnalisest materjalist.

H i k o r i. — Ameerikast pärit valge pählipuu, väga sitke ja vastupidav.

G u i n e a k u u s k. — Kasvab Guinea saarel, on väga sitke ja painduv ning tarvitatakse vibade latvadeks.

R a u d p u u. — Põhja-Ameerikast, väga hea ja kõva materjal õngevibadeks, ehkki veidi raskem teistest puusortidest. Tarvitatakse kalliste vibade alumisteks osadeks.

V a h a b a p u u. — Kasvab Põhja-Ameerikas. Väga hea materjal, kuid kallis. Sellest

valmistatakse ainult kallimaid ja paremaid spinningvibasid.

M a h o e. — Kasvab Kuuba saarel. See puu on kõige kallim ja kõige parem materjal, millest õngevibasid tehakse.

P i p r a p u u. — Aafrikast pärit, on ülimalt kerge ja sitke, tarvitatakse viba tüve ja keskosade valmistamiseks.

B a m b u s. — Indias ja Jaapanis kasvav pilliroog, millest tehakse meil nii tuntud kollased vibad ühes tükis kui ka kokkupandavad. Bambus on õieti kerge ja painduv, seest jätkhaaval õõnes. Kasvab ka Taga-Kaukaasias, kus sellest puust rahuajal meisterdati nägusaid aiamööbleid. Õngevibade valmistamisel aurutatakse bambus elastseks, painutatakse sirgeks, karastatakse ning kaetakse veekindla lakiga, mis tõstab viba väljanägemist ja vastupidavust.

Viba ostmisel tuleb panna tähele, et ta latv kuni esimese jätkuni ehk $\frac{1}{4}$ tema pikkusest hästi sitke, terve, vetruv ja ühetaoliselt painduv oleks; ta peab vabalt koolduma kuni poolringiliseks kaareks, ilma et seejuures murduks või ragiseks, kusjuures hea viba lahti lastes viskub vuhinal jälle sirgeks.

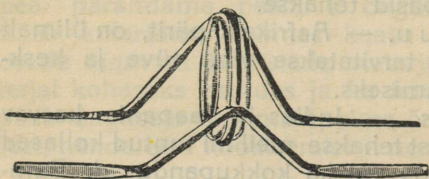
T o n k i n g i p i l l i r o o g. — Kasvab sealgi, kus bambus. Vastupidavuses jääb aga bambusest maha, ehk ta küll väga nägus ja kerge on.

T e r a s e s t v i b a d tulevad peamiselt Ameerikast. Neid ma aga eriliselt ei soovita, sest nad on ladvast liig lõdvdad ja äikese ajal koguni hädaohtlikud.

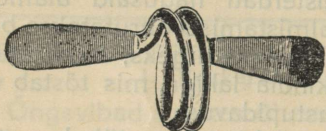
L e n d- ja l a n t õ n g e (spinningu) vibad on varustatud silla-, ridva- ja ladvarõngastega ning rullihoidjaga. Alumisele otsale kinnitatakse rull, millele tagavaranöör keritud; tarviline pikkus nõõri jookseb rullilt ridvale läbi silla-, ridva- ja ladvarõngaste, see võimaldab kaugele heitmist ja tarbekorral nõõri järeleand-

mist. Ladvarõngas peab olema natuke allapoole painutatud.

Rullid valmistatakse mitmesugusest materjalist; parimateks peetakse nottinghamrulle

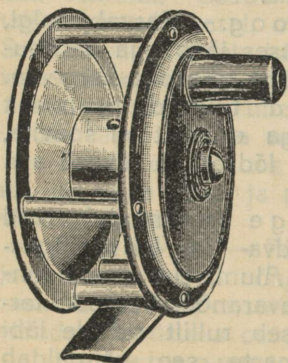
2. Sillarõngas.

3. Ridvarõngad.

4. Ladvarõngas.

5. Rull (haspel).

(puust), nad jooksevad hästi ja peavad ka kaua vastu.

Parematel silla-, ridva- ja ladvarõngastel on sees portselanist ehk ahaatkivist võrud, mis nõõri kaitsevad kulumise eest.

Vibad nõuavad hoolikat käitlust, mis säilitab kauaks nende värskuse ja painduvuse: pärast õngitsemist pühitagu nad kuivaks, vask- ehk teras-

ühenduskestad määritagu vaseliini ehk õliga kergelt üle, neid sel moel roostetamise eest kaitstes ning mähitagu nad siis pehmesse riidesse. Vibad hoitakse alati pikuti maas ehk riidesse mähituna seinale riputatult, kunagi aga ei tohi neid asetada kauemaks nurka või seinäärde püsti. Ruum, kus paiknevad ridvad, ei pea olema liig külm või niiske. Hea on veel viba kogu ulatusel õlilapiga üle hõõruda, mis annab lakile värske ilme ja vastupidavuse.

2. Nöör.

Hobusesaba jõhvidest punutud ehk korrutatud õngenöörid on juba ammugi tarvitusest välja heidetud ja asendatud palju vastupidavamama ja peenema materjali — siidinööriaga.

Õngenöör olgu võimalikult peenike, et ta kalale liialt silma ei paistaks, seejuures aga küllaldaselt tugev — iseäranis suuremate kalade püügiks. Kala paneb teraselt tähele iga muudatust vees ja kardab kõike, mis temale võõras ning harjumatu.

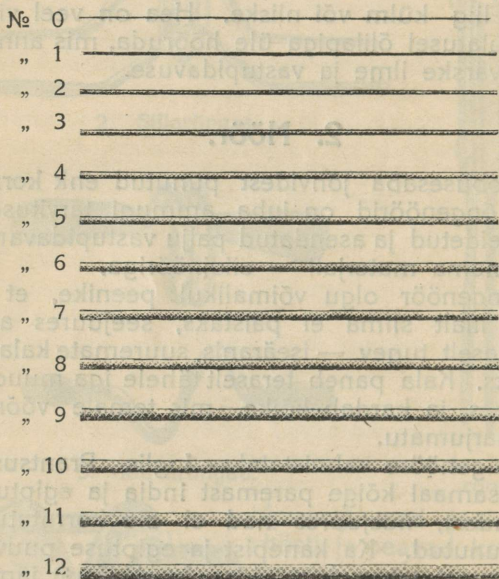
Õngenööre valmistatakse Inglis-, Prantsuse- ja Saksamaal kõige paremast india ja egiptuse siidikiudest, kusjuures nad ei ole korrutatud, vaid punutud. Ka kanepist ja egiptuse puuvillast valmistatakse õngenööre, kuid ainult jämedamaid ja lihtsamaid sorte (alates №№ 16—42) mis määratud lantide, undade ja öönööri jaoks.

Siidinööri jämedus kõigub № 0-st kuni 12-ni, kuid kõikidel vabrikutel ei ole jämedusenumbrid ühesugused. Nöörid värvitakse veekarva (halliks) veepõhja kohaselt (siniseks ehk rohelisteks) ja muda- ehk liivakarva, ning prepareeritakse (imbutatakse) veekindlaks.

Keskmiselt kannab 1 meeter siidinööri № 0 — 5 kg. № 1 — 7¹/₂ kg. № 2 — 10 kg. j. n. e. Kõikide vabrikute nööri kandekaal ei ole ühe-

sugune. Siidinöör № 0 on meile tuntud õmb-
lusniidi № 40 jämedune ja kannatab oskuse juu-
res kuni $1/2$ kg. raskuse kala veest välja tuua.

Nagu iga asi, nii ka õngenöör kulub aja-
jooksul, seda enam, et teda kahjulikult mõjutab
kuiva ja märja vaheldus, mistõttu enne õngit-

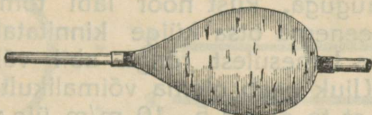
6. Siidinööri jämedus.

sema hakkamist iga nööri peab proovima, s. o. teda venitama ja kulunud ehk nõrgad kohad välja võtma ja uuesti jatkama ehk koguni ümber vahetama. Peenikese nööriga õngitsema minek ei ole sugugi nii hädaohtlik, nagu arvatakse, sest kala jõud ja raskus vees on poole vähem kui õhus. Et aga kala rabelemisejõudu õhus nõrgendada, tuleb teda enne väljatõmbamist tublisti väsitada, milleks talle ägedate vastupanekute ja

põgenemiskatsete puhul nõõri vähehaaval järele antakse, tal ümber uidata lastes.

Pärast õngitsemist peab nõõri vibalt vabastama, korgi ehk ujuki eemaldama, nõõri rullilt maha kerima ja vilus (mitte päikese käes ega ahju paistel) ära kuivatama. Selle järele hõõrutakse ta kuiva, pehme riidega puhtaks ja tõmmatakse kergelt õlilapiga üle.

3. Ujuk ehk kork.

7. Ujukid.

Selle väikese riista ülesandeks on hoida õngehaaki ühes söödaga teatud sügavuses ja näidata, kas kala sööda kallal nokitseb või sööda suhu võtnud on ja sellega põgeneb. Ujuki abil reguleeritakse sööda vajumist vette: kas põhjani, keskkihtidesse ehk pinna lähedale — nii nagu olukord kunagi nõuab.

Ujukid valmistatakse mitmekesisest kergest materjalist: korgist, õõnsast alumiiniumist ja klaasist, linnusulgede kontsudest, siiliokastest ja männikoorest.

Viimasel ajal müügile ilmunud, küll tõmbid ja kehakad, küll pikad ja sirged, küll pirnikujulised ja muud fantastilised heredalt kirjud ujukid pole kunagi kõitnud mu poolehoidu, sest nende ebaloomulikud vormid ja silmatorkavad värvid on pigemini mõeldud just nagu kalade sihilikuks peletamiseks. Olen enesele ujuki ikka ise voolinud männikoorest, ehk korgist milliste esemetega kala rohkem harjunud on, sest et seetaolist puru ujub veepinnal alati.

Ujuki kõige soovitamam kuju on kas kitsas, pirnitaoline, peenema otsaga põhja poole sihitud ehk pikergune silindriline männikoorest või korgist pulk, keskest või ülemisest otsast läbi puuritud auguga, kust nõör läbi tõmmatakse ja ujuki peenema otsa külge kinnitatakse kas pealeaetava hanesulest rõnga abil või lihtsalt linguga. Ujuk peab olema võimalikult väike ja kerge, nii et ta ainult 5—10 m/m. üle veepinna ulatab. Ujuki harilik pikkus on 10—30 m/m. Muidugi mõista, tuleb suuremate (raskemate) õngede jaoks võtta ka suurem ujuk, arvestades sööda raskusega.

4. Vahejupp (vahetükk ehk jõhv).

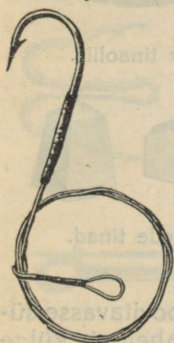
Õnge nõöri ja haagi vahele lülitakse siidiussi soolest valmistatud vahejupp (vahetükk ehk jõhv). Vahejuppi tarvitatakse selleks, et nõöri, mis kalale vees rohkem silma paistab, maskeerida, sest siidiussi sool on peaaegu läbipaistev valge ehk hall-sinakas (veekarva värvitud) peenike ja väga vastupidav materjal, mis vees peaaegu nägematu.

Häid vahejuppe tuntakse sellest, kui nad sõlmimisel ei murdu ega kiudeks rebene.

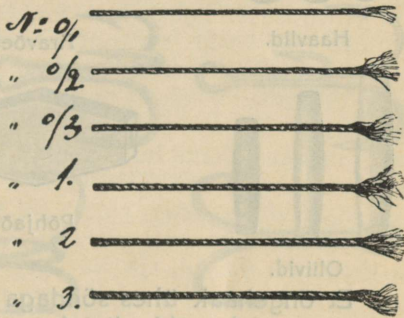
Siidiussi soolest vahejupid hoiduvad kõige paremini alal niiskete viltlappide vahel, kuna nad lahtiselt ehk päikese paistel seistes kivis-

tuvad ja hapraks muutuvad. Viimasel ajal ilmub müügile siidikiudest valmistatud vahejupi materjal, mida nimetatakse „Racina tortue“. See on täitsa läbipaistev vastupidav ja painduv ning vahejuppideks väga soovitatud materjal.

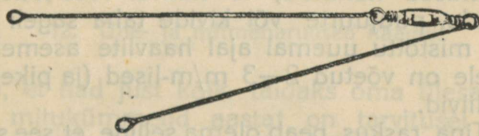
Õngehaagi kinnitamine vahejupi otsa on kunst ja vabrikute saladus, seepärast soovitatakse

8. Õngehaak siidiusi soolest vahejupiga.

9. Galvaniseeritud traat vahejuppideks.

10. Vasktraadist vahejupp vurriga.

haake osta ühes vahejupiga, kusjuures punutud on paremad kui sõlmega kinnitatud. Juhul, kui soovitakse haaki ise nõörile kinnitada, valitagu aasaga haagid.

Raskemate (suuremate) kalade õngitsemiseks on niisugused siidiusi-soolest vahejupid kahe ja kolmekordselt kokku keerutatud (korrutatud), kuna röövkalade püügil tuleb vahejuppideks võtta vasktraat või galvaniseeritud terastraat, mille otsa

ehk vahele asetatud veel ka vurr ehk virbel, et nöör keerdu ei läheks. Siidiussist vahejupi võivad röövkalad, iseäranis haug, katki närida.

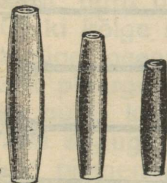
5. Tina.

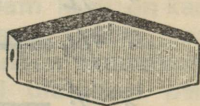
Haavlid.

Äravõetav tinaoliiv.

Oliivid.

Põhjaõngede tinad.

Et õngehaak ühes söödaga soovitavasse sügavusse vajuks, kinnitatakse vahejupi külge 20—30 m/m kõrgusele pealepoole haaki umbes 2—10 grammi raskune tükk tina.

Senini on selleks kasutatud haavleid, ent kogemused näitavad, et haavel vees tiirleb ja taimede, puujuurte või kivide taha sageli kinni jääb, mistõttu uuemal ajal haavlite asemel tarvitusele on võetud 2—3 m/m-lised (ja pikemad) tinaoliivid.

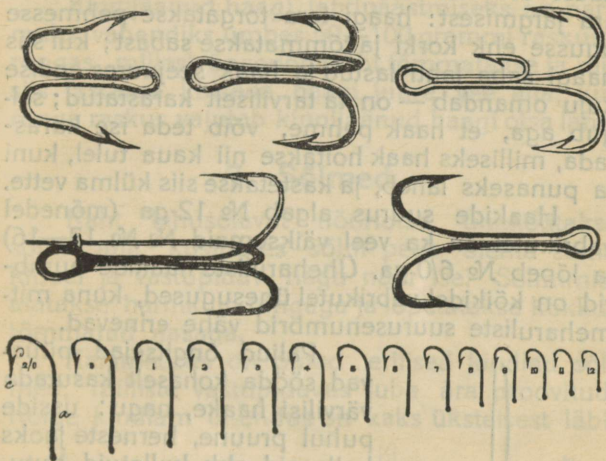
Tina raskus peab olema selline, et see sööda vajalikku sügavusse alla veab, kusjuures ujuk veest üle 5—10 m/m välja ei paistaks. Põhjaõngedele võetakse raskemaid tinatükke.

6. Haak (õng, ka „nina“).

Õnge kõige tähtsama osana esineb haak, sest tema otsa just hakkabki kala. Ja ometigi — imelik küll — kingitakse nimelt sellele õngeosale kõige vähem tähelepanu, ehkki haagi suurusel ja kujust olenevad püügi tagajärjed.

Haagid jagunevad ühe-, kahe-, kolme- ja neljahaaruliseks. Haagil on neli osa: a) saba, b) look, c) tera ja d) kida ehk habe.

Paljud õngeriistade vabrikud on konstrueerinud mitmesuguseid haagisüsteeme, et üllatada tarvitajaid oma leiutistega, milliste kohta ei või

12. Ühe- ja mitmehaarulised haagid.

öelda, et nad just kõik täidaks oma ülesannet. Juba mitukümmend aastat on tarvitusel peamiselt nõndanimetatud „limerikhaagid“ (vaata pilt 12), milliseid peetakse parimateks ja milliseid tulebki eelistada. Mainitud haagi ehitus ja kuju on väga otstarbekohane, sest ta omab paraja laiuse, ja kui kala sööda suhu võtab, hakkab haak juba iseenesest kala lõuga kinni, nii et püüdja tarvitseb haagi lõpulikult ja lahtipääsematuks kinnituseks teha vaid väikese nõksu.

Siiski on ka teistel haagitüüpidel, nagu „Kirbi,“ „Italian“ ja „Pennel,“ omad pooldajad, mida aga tuleb pidada rohkem maitseasjaks.

Haagid olgu tingimata kõige paremast terasest ja hästi karastatud.

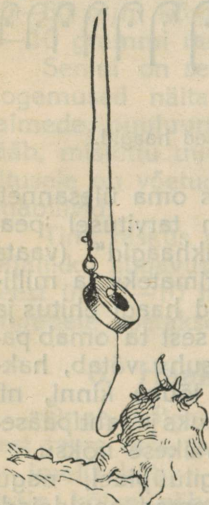
Nagu kõigil kaupadel, nõnda on ka õngehaakidel omad alaväärtuslised järeleaimdused, millede eest tuleb hoiduda, sest täitsa arusaadav on pahameel, kui hea saak nõrga haagi tõttu käest ära läheb. Väärtuslikku haaki tuntakse ära järgmisest: haagi tera torgatakse pehmesse puusse ehk korki ja tõmmatakse sabast; kui siis haagi saba lahti lastud ja haak seejuures endise kuju omandab — on ta tarviliselt karastatud; selgub aga, et haak pehme, võib teda ise karastada, milliseks haak hoitakse nii kaua tuel, kuni ta punaseks läheb, ja kastetakse siis külma vette.

Haakide suurus algab № 12-ga (mõnedel vabrikutel on ka veel väiksemaid № № 13—16) ja lõpeb № 6/0-ga. Üheharuliste haakide numbrid on kõikidel vabrikutel ühesugused, kuna mitmeharuliste suurusnumbrid vähe erinevad.

Paljud õngitsejad püüavad sööda kohaselt kasutada värvilisi haake, nagu: usside puhul pruune, herneste jaoks kollaseid ehk kullatuid, putukate korral musti ehk rohelisti j. n. e. Kas sel võttel on ka erilist tähtsust, pole ma uurinud, kuid see võib ju olla väga hea.

Üheharuliste haakidega õngitsetakse enamasti rahuvalu, kuna röövkalade püügiks tarvitatakse mitmeharulisi haake.

Mõne aasta eest ilmusid Saksamaal müügile kaheharulised haagid, mis söödakala kinnitamiseks varustatud vas-

13. Haagi vabastamine kinnitamiseks varustatud vas-

tava nõelaga; need on väga praktilised ja eriti undadele soovitavad.

Tihti juhtub, et haak vee all taimejuure, kivi või kännu taha kinni jääb ja viga saab; kõige rohkem kannatab säärastel kordadel just tera ja kida, milliseid siis kohe peab peene viili või tahu abil teritama.

Kinnijäänud haagi lahtipäästmiseks on parimaks vahendiks umbes 50—100 grammi raskune rõngas, millest õngenöör läbi tõmmatakse ja mis siis lastakse libiseda haagi juure vee alla, kus rõnga raskus vajutab kinnijäänud haagi otsa lahti.

7. Sõlmed.

Kaht lahusolevat nõoriotsa ühendatakse sõlme abil, kusjuures sõlm peab olema sama kindel ja vastupidav nagu nõör ise. Sõlmimist alatakse harilikult rõngaga ja lõpetatakse kokkutõmmatud aasaga.

Kalameestel on omad erilised kindlad sõlmed, milliste vastupidavus juba ära proovitud. Kõige kindlam ühendus on kaks üksteisest läbi-

Ristsõlm.

Tädisõlm.

Arstisõlm.

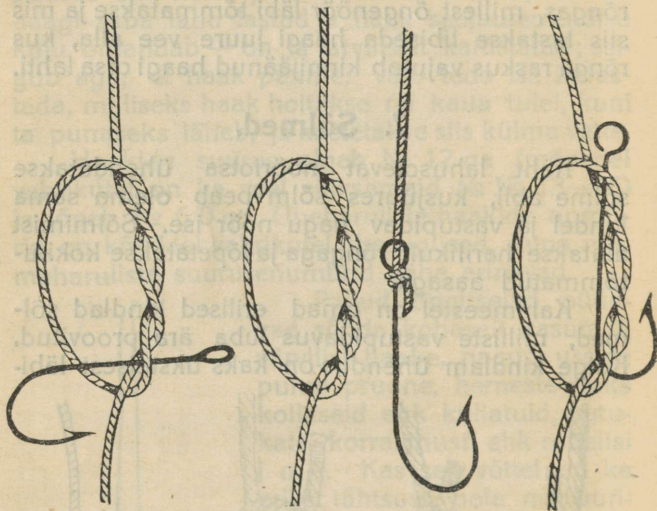
Lihtsõlm.

tõmmatud lingu, millist võtet pruugitakse vahejuppide ühendamisel nööriiga (sarnaneb ristsõlmele).

Kahe nööriotsa ühendamiseks on kahekordne lihtsõlm kõige kindlam.

Haagi kinnitamiseks nööri ehk vahejupi külge soovitatakse nõndanimetatud „laavisõlme“.

Kindlad sõlmed on ka „ristsõlm“, „tädisõlm“ ja „arstisõlm“.

14—18. Sõlmed.

Teine osa.

Õngitsemisviisid.

Iga algus on raske! Õngitsemise algus on võib olla veelgi raskem, sest siin tuleb silmas pidada palju juhtnööre, et saavutada kogemusi ning osavust. Kes tahab saada meistriks, peab algama õpipoisi perioodiga, milliseks oleks õngitseja suhtes väikesekalapüük. Õppida püüdma väikesi kalu — see ongi õngespordi algkool. Vihmauss (liimuk), putukas, toakärbes ja leivaraasuke on algaja esimesed söödad, millistega ta asub püügile. Viidik, rünt, väike särg või ahvenas ja juhuslikult mõni pisike haug on algaja sportlase esimene saak.

Kaldale läheneda tuleb tasa, pikaldaselt ja ettevaatlikult, end võimalikult põõsaste taga varjul hoides. Olen näinud õngitsevat mustlast, kes jõe kaldale koguni roomas, et kalu mitte ära peletada. Tundide viisi õngitses ta maas lamades — ja tema saak oli tõesti rikkalik.

Õngitsemisel peab valima säärane seisukoht, et päike paistaks eest või kõrvalt ja õngitseja vari ei langeks veepinnale. Põõsaste või muu varjundi taga seistes tuleb vaadata, kus kalad rohkesti mänglevad, ja sinna õng söödaga tasa sisse lasta. Soovitav on, et ka tuul puhuks seljatagant, mis soodustab õnge vettelaskmist.

Kala õngehakkamise momenti näitab ujuk. Sukeldub ujuk järsku või hüpleb, siis on kallal

väike kala, läheb ujuk aga põhja aeglaselt ehk libiseb veepinnal edasi — võib kindlasti loota suuremat saaki; sel hetkel peab õngitseja lühikese, kuid järsu käeliigutusega õngeviba tõmbama kas ülespoole või kõrvale, millega kala õngehaagi otsa kinnitatakse.

Kui söödaks (röövkalade püüdmisel) on väike eluskala, peab röövikule andma mõne sekundi aega, et tal mahti oleks oma saaki neelata alla, ja alles siis võib kinnistada.

Õngitsedes veepinnalt kunstputukaga, tuleb kinnistada jalamaid putuka kadudes vee alla, sest kala laseb süüda kohe lahti, kui märkab, et saak ebaloomulik või et selles peitub haak.

Jõgedel tuleb süüt vette heita poolpõiki vastu voolu ja päri voolu ujuda lasta nõõri ulatusele. Varjavad aga püügikoha kaldaid madalad põõsad, võib õnge ka lasta ujuda kaugemalegi, ise tasakesi kannul käies.

Kes veest putukaga välja toonud 50—60 viidikat või muud pisikala, see taipab juba isegi, kuidas tegutseda suuremategi kalade püügil. Ainult kannatust ei tohi kaotada, olgugi et esimesed katsed ehk äparduvad. Algaja õngitseja peab eestkätt omama palju kannatust, mis soovitav omandada harjutuse teel, end sundides alul kannatusele. Äpardused ja paratamatud vead õpetavad rohkem kui kümnekond raamatut ja juhatajat, ning mida rohkem esialgu äpardusi, seda rikkalikum on saak tulevikus.

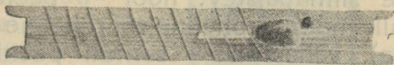
Õngitsemissuure on palju: püük käsiõngega (s. o. ujuki abil), lantimine, lendõngitsemine kunstkärbestega või metallist lantidega, siis undade ning öönõõride panek j. n. e.

1. Käsiõng.

Et paljud kalatõud elutsevad sügavates vetes ja omale toitu otsivad jõe või järve põhjast,

siis saab neid kätte ainult sügavusse lastud sööda abil.

Käsiõng koosneb pikast, kergest vibast ja samapikast ehk veel pikemast peenest siidnööri, mis varustatud edasi-tagasi liikuva ja sügavust reguleeriva ujuki ning tinaga, mille raskus viib sööda põhja.

19. Harilik käsiõng.

Tihtilugu nimetatakse ujukit ja tinaga varustatud käsiõnge ka põhjaõngeks, kuid sellega ei õngitseda mitte ainult põhjast, vaid ka vee kesksügavusest ja sageli koguni pinnapealsetest kihtidest: on ju palju kalatõuge, kes elutsevad põhja ja veepinna vahel, s. o. kesksügavuses ja veekogu pealmistes kihtides.

Kiire vooluga vees liigub sööt alatas, vajudes kord sügavamale, kord aga voolust kantuna — jälle pinnapoole kerkides, nii et kala on sunnitud sööta püüdma lennust. Ka röövkalu ei püüta igakord põhjast (välja arvatud angerjas, luts ja säga), vaid enamasti keskkihtidest, soojal ajal aga koguni ainult paar sentimeetrit allpoolt veepinda. Ka oleneb püügisügavus voolust: kiire vooluga vees varitseb haug madalamal, vaiksemas vees aga sügavamal.

Seni tegutseti käsiõngega väga lihtsalt ja ühekülgelt: heideti õng vette ja oodati, kuni kala mööda ujudes juhuslikult otsa hakkas. Tasuvamate tulemuste otsingul katsetati igati, proovides kõiksugu algupäraseid võtteid, ühtlasi konstrueerides ka vastavaid uusi riistu, mis aga peatselt kõrvale heideti, saades aru, et kala kunagi ei lähe ise õnge otsima, vaid õngitseja peab kala otsima ja söödavõtmisele meelitama. Kala ei muuda oma seisukohta kuigi tihti, vaid

püsib päevaajal harilikult ühes ja samas paigas, pea vastu voolu, ja püüab tema suunas ujuvaid toiduraase või pisiloomi; alles hilisõhtul ja öösel uitab ta saagijahile, ujudes tihti kaugele.

Käsiõngitsuse meetodeid peab kooskõlastama kalade harjumuste ja iseloomuga. Õnge konstruktsioonis olgu kõik lihtne, kerge ja võimalikult vähe silmapaistev: nõör — peenike, veevärvi (hall-sinakas, roheline või roheline mustade täppidega), vahejupp — samuti peenike (hall või valge), haak — vastav kala tõule ehk suurusele (pigemini üks number vähem kui suurem,) ujuk — kerge ja väike, värvilt ühtlane selle prahiga, mida vee peal ujub kõige ohtramalt. Sööda kinnitamine haagi külge sündigu hoolikalt ja asjatundlikult, nõnda et haak tervena peituks söödas.

Siidinööriga № 1 on veest tihtilugu välja toodud kuni ühekilolisi kalu — seda muidugi siis, kui kala enne kaldale tõmbamist väsitatud. Ka tina ei tohi olla ülemääraselt raske, vaid 2—5 grammist jätkub küllaldaselt, sest ülemäärane kaal ja kogukus teeks kala umbusklikuks.

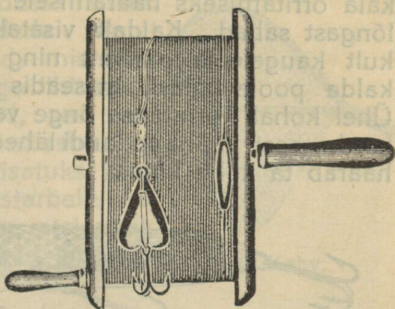
Viba valitagu kerge ja elastselt painduv, et otsahakanud kala korratumaile tõmblusile saaks igas suunas hõlpsasti järele anda; soovitav on rullil hoida ka nõõri tarvilik tagavara, mis võimaldab järgilasu suurematele kaladele nende ägedatel põgenemiskatsetel kuni vastupanu raugemiseni.

2. Lant.

Landiga püütakse ainult röövkalu: haugi, kohasid, sägasid, turbasid, lõhesid, ahvenaid ja harva ka tõukjaid. Lanti veetakse vees kas pika ridva abil, ise kaldal edasi liikudes, või rullilt heites ja oma poole tagasi kerides või ka paadiga sõudes. Söödaks võetakse kalakujuline, kiiresti keerlev metallplaadike, elusaid või sur-

nud väikesi sär-
gi, viidikaid või
teisi valgeid kalu
ja koguni konni
ning hiiri. Hästi
läikivaid ja kii-
resti keerlevaid
lante võtavad
haugid ja ahve-
nad ahnelt.

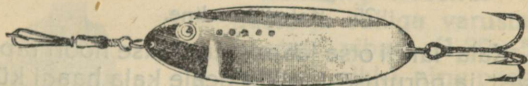
Landinööriks
valitakse hästi
vastupidav, kuid

20. Lant keriraamiga.

21. Lusikalant.

22. Kunstkala.

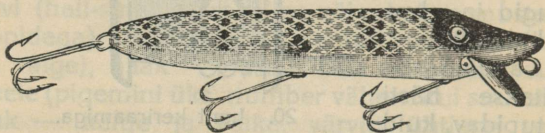
23. Dr. Heinz'i nimeline lant.

mitte liiga jäme lina-, kanepi- või puuvillast
nööri, ja mida pikem see on, seda parem. Nööri
ja sööda vahele tuleb tingimata lülida traadist
vahejupp vurriga. (Vaata pilt 10.)

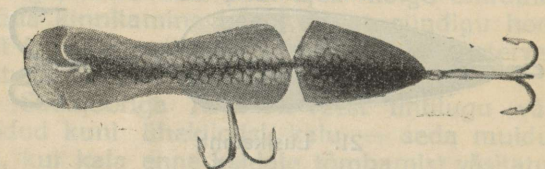
Viimastel aastatel on landisöödana Ameerika-
st siia jõudnud puust kunstkalad (voblerid) milli-
seid välismaa õngespordi ajakirjad väga kiidavad.

Metallist ja puust lantidele (kunstkaladele)
seotakse külge nii haakide peitmiseks kui ka

kala õrritamiseks haaramisele punased villasest lõngast sabad. Kaldalt visatakse lant võimalikult kaugemale ja pärivett ning veetakse kähku kalda poole tagasi, et seadis kiiresti keerleks. Ühel kohal korratakse õnge vette heitmist 2—3 korda, sest kui haug landi lähedal juhtub olema, haarab ta kohe kinni.

24. Üheliikmeline.

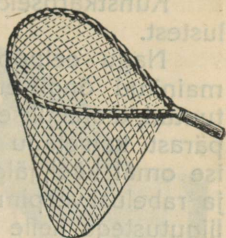

25. Kaheliikmeline.

Kala landi otsa jäämist tuntakse nõöri rappumisest ja põrutusest, mille peale kala haagi külge kinnistatakse järsu ja tugeva tõmbega. Kala veest väljavõtmisttoimetatagu ettevaatlikult ja rahulikult. Väiksemat kala (seda tuntakse nõrgemast vastupanust) võib kiiresti ja järjekindlalt kohe kaldale või paadi juure tõmmata ja välja tõsta kahvaga, kuna suuremat kala enne väsitada tuleb, hoides teda paadist või kaldast võimalikult kaugel ja vee all. Väga tähtis on ka, et kala ei pääseks juurikate vahele, rohtu, põõsastesse või paadi alla, sest säärasel juhul tuleb teda enamalt jaolt lugeda kalurile kadunuks. Väsitamisel peab nõöri alati hoidma pinevil: lastakse nõör lõdvaks ja satub kala veepinnale (iseäranis haug), siis raputab ta haagi kergesti suust välja.

Lantimiseks on müügil suur valik mitmekesi-seid kunstkalu ja haagitüüpe, millede rohkus

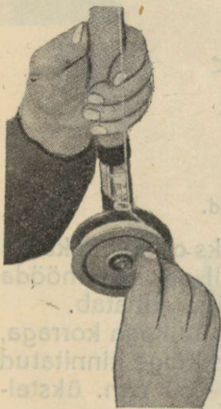
võib ostja segadusse saata. Soovitan omandada ainult sääraseid esemeid, mis konstruktsioonilt kõige lihtsamad ja varem proovitud, sest uudiste eest väljaantud raha osutub sageli mahavisatuks, ilma et ost vastaks otstarbele. Parimad proovitud ja ratsionaalseid lante kujutavad joonised 21—25.

26. Kahv.

3. Lendõng (spinning).

Lendõngega kalastamine on õngespordi kõige õilsam ja ühtlasi huvitavaim haru, mis inglaste, rootslaste, soomlaste ja sakslaste juures suures lugupidamises, meil aga alles algastmelises arengjärgus.

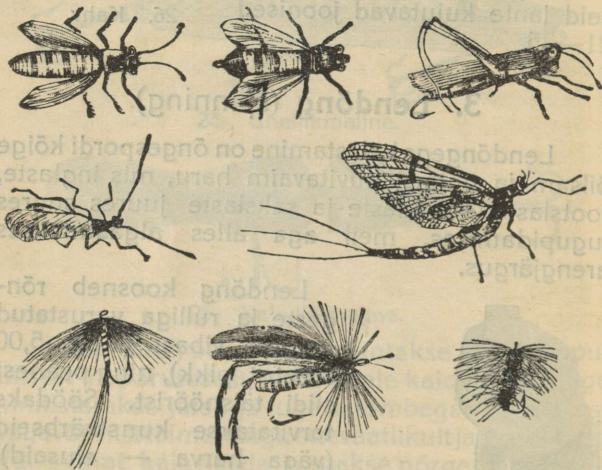
27. Õng rulliga (spinning).

Lendõng koosneb rõngaste ja rulliga varustatud kergest vibast (1,80—5,00 meetrit pikk), ning peenest siidi täisnööri. Söödaks tarvitatakse kunstkärbseid (väga harva — elusaid), kunstliblikaid, kunsttõuke ja ka metalllante.

Õng kärbsesega (ilma tinata ja ujukita) heidetakse kerge viipega kaldast võimalikult kaugele ja lastakse voolul teda edasi kanda, ise tasa järele käies, kuni kala sööda haarab ja vee alla viib. Huvitav ja saagirikas on niisugune õngitsemine vaiksetel õhtutel, mil kalad hulgana laksu löövad ja veepinnalt toiduks putukaid püüavad.

Kunstkärbsed ostetakse õngetarvete kauplustest.

Nagu eelpool juba tähendatud, on meil mainitud õngitsemisviis alles arenemas ja vähe tuntud, teoreetiliselt siin õpetada aga raske, sellepärast katsetagu ja harjutagu asjast huvitatuid ise omal käel, jälgides elusate putukate hüppeid ja rabelusi veepinnal ning püüdku vastavate käeliigutustega neile järele aimata. Muidugi aitab

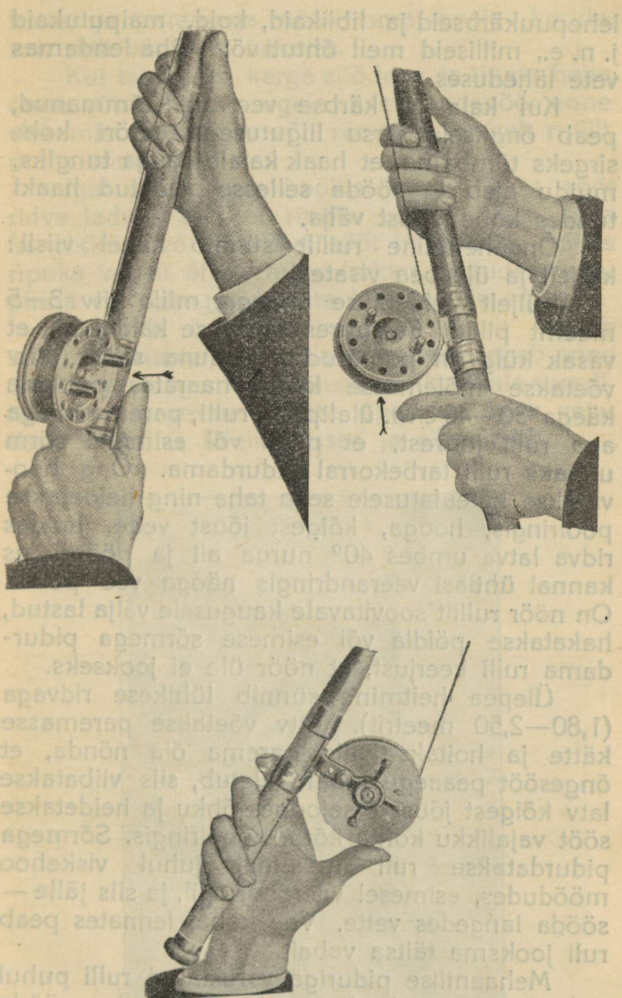

28. Kunstkärbsed.

täiuslikuma efekti saavutamiseks omakord kaasa voolus ja lainetevirvendus. Küll asi aegamööda ise õpetab ja õigeid võtteid kätte juhatab.

Õngitseda võib ka mitme putukaga korraga, kusjuures pikkade vahejuppide külge kinnitatud putukad peavad paiknema 40—60 c/m. üksteisest eemal.

Kunstputukaid on müügil mitusada seltsi ja neid kõiki siin loetleda viiks liig kaugele. Muude hulgast eelistatakse enamasti järgmisi: suurt toakärbest, porikärbest, heinaritsikat, kõiki

29. Rulli pidurdamine.

lehepuukärbseid ja liblikaid, koid, maiputukaid j. n. e., milliseid meil õhtuti võib näha lendamas vete läheduses.

Kui kala on kärbse vee alla tõmmanud, peab õngitseja järsu liigutusega nõõri kohe sirgeks tõmbama, et haak kalale lõuga tungiks, muidu ajab ta süüa sellesse peidetud haaki tundes kohe suust välja.

Õngeheitmine rullilt sünnib kahel viisil: küljelt ja üle pea visates.

Küljelt heidetakse õngega, mille ritv 3—5 meetrit pikk. Seejuures seistakse kaldal nii, et vasak külg on pööratud visksuuna sihis. Ritv võetakse mõlemasse kätte, haarates pahema käega 30—40 c/m. ülaltpoolt rulli, parema käega aga rulli juurest, et põial või esimene sõrm ulataks rulli tarbekorral pidurdama. Õng hoo-vatakse käteulatusele selja taha ning heidetakse poolringis, hooga, kõigest jõust vette, hoides ridva latva umbes 40° nurga all ja pöördudes kannal ühtlasi veerandringis näoga vee poole. On nõõr rullilt soovitavale kaugusele välja lastud, hakatakse pöidla või esimese sõrmega pidurdama rulli keerlust, et nõõr üle ei jookseks.

Ülepea heitmine sünnib lühikese ridvaga (1,80—2,50 meetrit). Ritv võetakse paremasse kätte ja hoitakse üle parema õla nõnda, et õngesõõt peaaegu maani ulatub, siis viibatakse latv kõigest jõust otsejoones õhku ja heidetakse sõõt vajalikku kohta kõrges poolringis. Sõrmega pidurdatakse rull mõlemal juhul viskehoo möödudes, esimesel veerandringil, ja siis jälle — süüa langedes vette. Vee kohal lennates peab rull jooksuma täitsa vabalt.

Mehaanilise piduriga varustatud rulli puhul on sõrmega pidurdamine tarvilik alles süüa langedes vette.

Mõlematel heitmisviisidel tuleb ritv süüa vette langemise momendil võtta pahemasse

kätte, ja paremaga nõõri oma poole kerida, s. t. rulli väntama hakates.

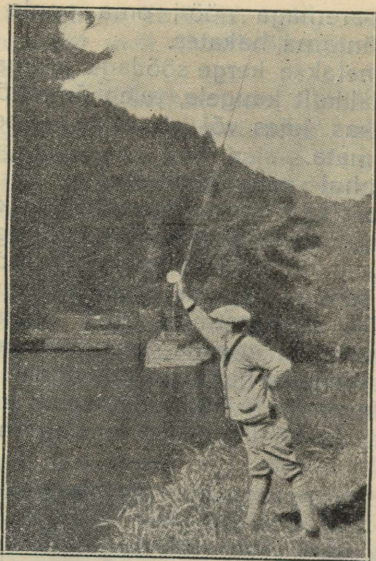
Kui tahetakse kerge söödaga ja tinata heita õnge võimalikult kaugemale, tuleb õngenõõr enne viskamist kas käes või rõngaste vahelt rullilt maha tõmmata.

Igal juhul aga hoolitsetagu: 1) et sööt ridva ladvast alla ei ripuks rohkem, kui ridva $\frac{1}{8}$ pikkuse võrra ja 2) et sööt heitehoogu võttes ripuks vabalt õhus, mitte kokku puutudes maapinna või rohuga, kus ta kinni jääda võiks.

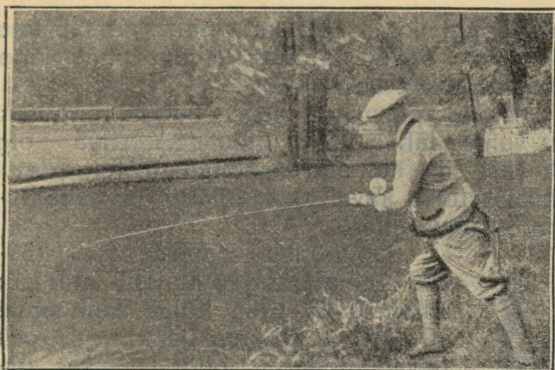
Korralik õngeheitmine rulli pealt nõuab suurt vilumust, ja et seda saavutada, peab enne õngitsemist tegema harjutusi, mis hoolsale spordiharrastajale peatselt kätte õpetavad kõik vajalised võtted ja käeliigutused ja silmamõõtu.

31. Õngeheitmine üle pea.

31a. Öngeheitmine üle pea.

31b. Nööri tagasikerimine.

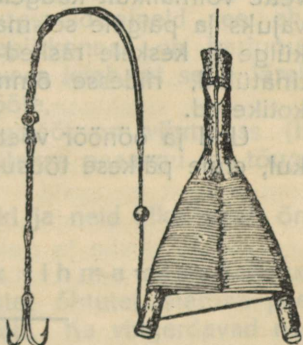

32. Öngeheitmine küljelt.

4. Und ja öönöör.

Und — see on tugev, 10—15-meetriline hargile mähitud ja kaheharulise haagi ning traatvahejupiga varustatud öngenöör.

Söödaks pruugitakse ainult elusaid kalu: väikesi särge, säinaid, turvaid ja hädakorral ka ahvenaid, kelle teravad seljauimed soovitav on kääridega ära pügada. Sööt kinnitatakse

33. Und.

unna haagi külge kas kala naha alt läbiaetud traadi või selleks müügil leiduva unna kinnitusrõõla abil (vaata pilt 12 ja 37).

Unnad pannakse välja harilikult ööseks, sest valges läheb haug unna otsa harva — olgu ehk vast siis, kui und eeskujulikult ära peidetud, päeval tunneb kaval kala nõõrid ja haagid — oma surmavaenlasi.

Öönööriks võetakse pikk (50—200 meetrit) tugev kanepi- ehk puuvillanõör ja selle külge kinnitatakse 10—150 ja rohkem haaki, mis paiknevad lühikeste nõõride otsas, ühe-meetriliste vahemaade järele.

Söödaks võetakse tugevaid vihmausse (limukaid), väikesi kalu (elusaad või surnuid) ehk kalaliha tükke, jõe- ja mudasutte, väikesi konni, kana-soolte tükke, loomaliha, keedetud herneid j. n. e. Sügisepoole kõlbavad söödaks ka kirsimarjad, keedetud oad, puhastatud ja keedetud kartu-

34. Öönöör. lid j. n. e. Mida söödad mitmekesisemad, seda parem.

Nõör tõmmatakse risti üle jõe või visatakse vette võimalikult kaugemale kaldast. Et nõör põhja vajuks ja paigale seisma jääks, seotakse ta otse külge ja keskele rasked ($\frac{1}{2}$ — 1 kg.) raua- või tinatükid, riidesse õmmeldud kivid või liivakotikesed.

Und ja öönöör võetakse välja varahommikul, enne päikese tõusu.

Kolmas osa.

Söödad.

1. Loomulikud söödad.

Kalade peatoiduks on vesitaimed, vees hõljuvad pisiloomad, õhust ja parvekihtidest vette sattunud ussikesed ja putukad, väiksemad kalad ja vähid, milliseid vees elutseb hulgaliselt, kuid siiski jätkub veel loetlemata palju sööte, määraseid küll tavaliselt ei leidu vees, ent kalad võtavad neid ometigi meelsasti, sellepärast ei jää asjatundlik õngitseja söötade nõutamisel kunagi kimpu.

Väga soovitatav on avada püütud kala sisekond ja järele vaadata, mida ta sisaldab, tehes niiviisi kindlaks, missuguseid aineid see ehk teine kala teatud veepiirkonnas on harjunud sööma ja teatud ajal vees leiab, et selle järele osata valida ka õngesööte.

Tähtsaim kalapüügisööt on vihmauss (limuk), sest temaga püütakse peaaegu iga tõugu kalu.

Usse on kolme liiki ja neid liike peab õngitseja tundma.

Kasteusse ehk vihmausse leitakse kõige rohkem vihmastel õhtutel aiamaa peenardest ja rohuplatsidelt. Ka vingerdavad nad ööseks maa seest välja ja siis saab neid laterna-

valgel koguda hulgaliselt. Päevaks ronivad nad jälle maa alla, kust neid labidaga tuleb välja kaevata. Erakorraliselt ussiohtrast mullakihist ajab neid maapinnale lihtsalt mulda torgatud teivas, mille pihta tugevasti koputatakse. Kõige paremateks peetakse noori usse, kelledel kaelasõlm (rõngas) alles puudub, kuna vanal ja suurtel tõukussidel õngitsemiseks kõlbab vaid saba, muu osa aga kalade juuremeelitamiseks vette visatakse (sissesöötmiseks).

Punane mullauss (kasteussist palju väiksem) elutseb prüghunnikutes, lehe- ja rohhunnikudes, kivide, kaua maas vedelenud laudade ja palkide all, ning sõnnikuhunnikute asemel. Ka kuhjapesadest ja heinaküünide seinte äärest tasub neid kaevata. Õngitseja riisugu omale kevadel aias mitu lehe- ja puruhunnikut kokku — ning suvel leiab ta nende alt hulga häid söödausse.

Kuld-sabauss — on väike, punane, kollaste triipudega ussike, kelle armsam elupaik sõnnikuhunnikutes ja vanades sõnnikuaukudes ning seasõnnikus. Kui seda ussi õrnalt pigistada, siis imbab tema kehast paar tilka kollast, vänge lõhnaga lima, mida kalad väga armastavad ja mistõttu seda ussi peetakse parimaks kalapüügi söödaks.

Enne õngitsemist olgu ussid hästi puhastatud, milleks täidetakse savi- ehk pleknõu rohelise, niiske samblaga, raputatakse sellele ussid (ilma mullata) ning kaetakse nõu kinni, kuid nõnda, et õhk nendele juurde pääseb. Mõne tunni pärast on ussid kõik samblasse laiali pugenud. 6—10 tunni möödudes täidetakse sama nõu uuesti värske ja puhta samblaga, asetades vana sammal ühes ussidega värske samblakihi peale. Terved ussid roomavad peagi värskesse samblasse üle, maha jäävad ainult surnud ja vigased, millised eraldatakse ja kalade sissesööt-

miseks ära tarvitatakse. Vangis hoitud ussid muutuvad peagi sitkeks.

Kui usse kauemat aega alles tahetakse hoida, peab neid söötma värske piima või salatilehtedega. Hea toit ussidele olevat ka äratarvitatud kohvipaks. Niisugustel kordadel vahetatakse sammalt üks kord öö-päeva kohta.

Ka talveks võib usse alal hoida mullaga täidetud kastis ja mõõdukas soojuses (keldris), söötes neid kohvipaksuga ja salati- või kapsa-lehtedega. Sel puhul ussidele piima anda ei tohi, sest äratarvitamata piimast tekivad happed, mille kätte ussid hukkuvad. Olles vangistatud, muutuvad ussid sitkeks ja ka rammusaks.

Tallinnas, Narvas ja Pärnus saab usse õngitsemiseks osta kaluritelt.

L i h a u s s i d. Mõnusaimaks söödaks särge, säinaste ja turvaste püügil on valged liha-ussid. Neid peab õngitseja omale ise kasvatama. Selleks riputatakse päikese kätte tükk loomamaksa ehk looma- või kalaliha ja selle alla asetatakse nõu või kast jahukliidega või saepuruga. Lihatükile muneb porikärbes munad, millest päike välja haudub väikesed, valged ussikesed. Nõu ussidega tuleb kinni katta tiheda võrguga või marlega, et linnud ja putukad ligi ei pääseks. Toites neid usse liha- või tardunud verega, saab neid mõne nädalaga kasvatada suurteks ja rammusateks.

Samal kombel võib kasvatada juustuusse — needki on head kalapüügi söödad.

Suurepäraseks kalasöödaks on veel kimaliste tõugud. Neid hangitakse, pesas olevaid kimalisi väävlieetriga või kloroformiga surmates. Et mainitud tõugud aga väga pehmed, peab neid enne tarvitamist keeva vette kastma. Tõuke võib õngitsemiseks alal hoida aastate kestes, kui nad peale kupatamist kliides ära kuivatada ja suhkrusulatisse panna.

Nõnda toimitakse ka sipelgamunade ja liblika tõukudega.

Ka k a a n i d on otstarbekohaseks söödaks, neid aetakse haagi otsa nagu vihmaussegi. Kaane võtab meelsasti turvas.

Peale loetletute leiavad kasutamist heade söötadena kõik liblikad, kärbsed, teod, leht- ja muldputukad ja ussid, väikesed, pehme koorega vähjad, kooritud vähjakael, konnad, hiired ja rotipojad ning väikesed linnud, siis veel tardunud veri, kondiüdi, loomade peaju, värske looma- ja lindude liha, kana- ja lindude sooled, keedetud loomakops ning maks j. n. e.

Suur hulk kalu on ühtlasi ka taimetoitlased ja nende püügiks tarvitatakse hea eduga: sitkeks muljutud rukki- ja nisuleiba ning saia, keedetud herneid, ube, nisu- ja odrateri, makarone, kartuleid ja naerid, tooreid kirsimarju, tikerbere ja ploome.

Eelnimetatud vahendeid pruugitakse põhjaku ka õngesöödaks — selle järele, milliseid kalu tahetakse püüda. Väga häid tulemusi annab leiva ehk saia hulka sõtkutud valge puuvill (vatt), mis vees hiibeldes, kala juure meelitab.

2. Kunstlikud söödad.

Et loomulikke sööte igal ajal saadaval pole, on enamik nendest kunstlikult järele aimatud, seda enam, et leidub kalu, kes hakkavad paremini kunstsööda kui loomulikkude söötade otsa, nagu näit. haug, ahven ja lõhe. Nendest söötadest mängivad peaosas kunstkalad (landid). Ka on, nagu eelpool juba nimetasin, väga loomustruult järele tehtud suur hulk usse, konni, kärbsed ja putukaid.

3. Sööda kinnitamine haagile.

Haak pistetakse sisse vihmaussi pea kohalt ja aetakse tervest kehast läbi kuni üle haagi-

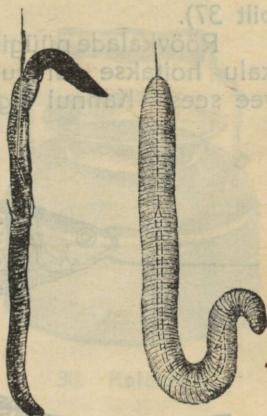
tera ainult 2—3 m/m. pikkune sabaotsake rip-puma jääb.

Kuid on teinegi kinnitamise viis, nimelt järgmine: pea kohalt pistetakse haak ussi kehast läbi ja aetakse uss vahejupile üles, siis torgatakse haak saba lähedalt veel kord ussi kehha ja peidetakse haagitera sinna ära. Ka kinnitatakse mitu väikest ussi korraga haagi otsa, aga ikka nõnda, et haak ise täitsa peidetud oleks.

Putukatega õngitsetes aetakse haak pea poolt, esimeste jalgade kohalt, putuka kehha nõnda, et haak kogu loogaga putukasse peitu jääb (vaata pilt 28).

36. Konna kinnitamine haagile.

35. Ussi kinnitamine haagile.

Elusat konna kinnitatakse haagi otsa kas seljanahast, tagakintsust ehk suust läbi torgates. Paljud õngitsejad seovad konna roheline niidiga haagi külge kinni.

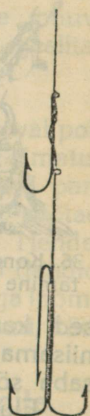
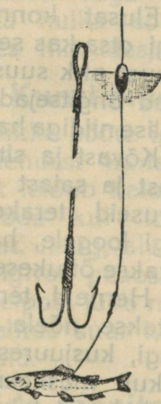
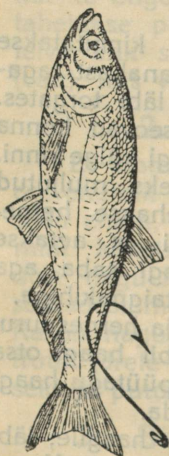
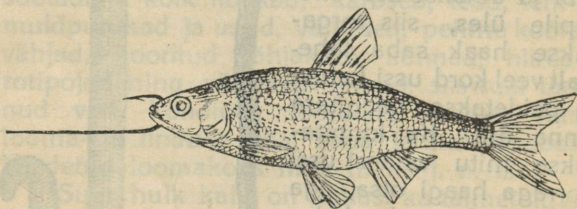
Kõvast ja sitkeks muljutud leivast ja saiast tehakse hernesuuruseid terakesi ja aetakse haagi loogale, haagi saba aga kaetakse õhukese taignakihiaga.

Herneid, teri ja hernesuurused kartulitükid aetakse nõela abil haagi otsa niisama, nagu leibagi, kusjuures püütagu haagi saba söödaga täielikult maskeerida.

Elusad söödakalad pistetakse haagile, läbi torgates kas lõugadest, sabast või naha alt. Unna-haak kinnitatakse kala küljele, kusjuures vahe-

jupp (traat) kala naha alt läbi tõmmatakse ja pea kohal haak traadi otsa aetakse (vaata pilt 37).

Röövkalade püügiks määratud elavaid sööda-kalu hoitakse tarvituseni alal plekkkannudes, vee sees. Kannul olgu kaanes augud, et kalad

37. Eluskalade kinnitamine haagile.

ära ei lämbuks, vett aga vahetatagu tihti, sest soojas vees nõrkevad ja surevad kalad ruttu.

Kann kaladega asetatakse kas vette või varjuliste pöösaste alla, et päike peale ei paistaks.

Kes tahab õngitseda heade tagajärjedega, see peab 24—30 tundi enne kalastama minekut püügikohad sisse söötma, s.t. loopima vette ussiraasukesi, leivakuulikesi ja muid toidujäänuseid.

Neid korjates ja püüdes kogunevad ja jäävad kalad pikemaks ajaks sel-

lele kohale uut toitu ootama. Ka püügi ajal on hea vahetevahel vette pilduda natuke sööta. Soovitav on mitu kohta korraga sisse sööta, et juhul, kui kalad ühel kohal enam õnge ei võta, võimalik oleks siirduda teise paika.

Tihti juhtub, et kala õnge otsast lahti rabeleb ja vette tagasi kukub. Siis on sellel kohal vaevalt veel saaki loota ja õngitseja vahetagu püügipaik aegsasti.

Algaja peaks õngitsema minnes omale ot-sima vilunud kaaslase, kes õpetaks talle püügikunsti algvõtteid ja juhiks ta esimesi samme sel alal. Võõrastes vetes on kasulik tähele panna, kus püüavad vilunumad õngitsejad, ehk küll ükski õngitseja oma lemmikpaiku hea meelega avaldada ei taha. Igatahes katsutagu kalakoh-tade üle teateid hankida ka kohalikkudelt elanikkudelt.

Viisakuseta on igatahes minna tundmatu õngitseja juure ja hakata õngitsema tema kõrval. Pealegi võib säärane teguviis tekitada hoppis ebasoovitavaid tagajärgi.

38. Kalakann.

4. Rohud (kemikaalid).

Kõiksugu kallid kalapüügirohud, mida reklaamides pakutakse, on minu arvates enamalt jaolt tühi praht ja pettus, sest kus kala on ja kus ta üldse õnge võtab, seal ei ole vajadust mingi rohu järele. Paljud õngetarvete ärid soovivad kord üht kord teist keemilist vahendit, aga kas need ained seda soovitust ka väärivad, on kahtlane.

Mõningaid rohte peetakse mitmelt poolt väga otstarbekohasteks, sest et nende lõhn pidavat kaladele avaldama ligimeelitavat mõju. Olgu siin osake neist nimetatud ja kirjeldatud isikuile, kes mainitud vahendeid õngitsemisel proovida soovivad.

Esireas tuleks nimetada aniisi- ja loorberiõli. Mina usun, et kalu ei mõjuta mitte nende õlide lõhn, vaid õliga niisutatud ussid, kes neid lõhnu ei kannata, haagi otsas elavamalt vingerdavad ja seega võib olla kalade haaramisinstinkti erutavad. Peale mainitud õlide nimetatakse veel tibetiini, moschust, piibriõli, safrani ja kampferit.

J. G. Spuhl-Rotalia õpetab oma raamatus „Kodumaa kalad“ kala kahe meelitusvahendi valmistamist, mida siin kordan sõna-sõnalt:

1) Haigurirasv ehk haiguriõli, mida meie apteekides saada ei ole, peab ise järgmiselt valmistama: Lastagu maha haigur ehk kalakurg (*ardea cinerea*), nopitagu sulgedest puhtaks, raiutagu sisikonda välja võtmata tükideks ja tambitagu lõmaks. See segu pannakse ühes kontidega ja sooltega klaaspurki, seotakse pealt kahekordselt härja põienahaga kinni ja pannakse 2—3 nädalaks kas sooja hobusesõnnikusse või mujale sooja kohta seisma, kus liha ära kõduneb ja õliks muutub. See õli pannakse kindla korgiga pudelisse, et ta ära ei

hingaks. Selle õli lõhn pidavat kalu kaugelt kokku meelitama, kui sööta sellega segada või usse selle õliga niisutada. Ka mõrdadesse pantuna pidavat see rohi suuresti mõjuma.

2) Maisitika õli on headuselt haiguri järgmine. Sedagi peab igaüks enesele ise valmistama. Selleks korjatakse maikuul maisitika id (melolontha vulgaris), (põuasitikas, lehesitikas ehk põuapõrnikas), kes õhtuvidevikul hulgana ringi lendlevad, pannakse pudelisse ning valatakse nii palju söögiõli (provanksõli) peale, et putukad kaetud on. Pudel korgitakse õhukindlalt kinni ja lastakse mõni nädal liigutamata seista soojal kohal. Peale selle segatakse pudeli sisu ühes putukatega salviks juure lisades veidi aniisi.

Neljas osa.

Kalad.

Kalade ümbrus ehk keskkond, kus nad elutsevad, on vesi. Mida suurem veepiirkond, seda suuremaid kalu võib seal leida. Kalad ei hinga kopsudega, nagu kuivamaa olendid — inimesed, loomad, linnud jne., vaid võtavad elamiseks tarvilikku hapnikku veest lõpuste abil. Liikumisejäsenteks on kaladel uimed ja saba, kõrguse võtmist aga igasugustes veekihtides võimaldab püsida, hoiab neid ujumispõis.

Kalade paljunemine teostub väikeste marjade (sugukuulide) kaudu; milliseid emakala kannab kõhus neerude ja soolte vahel. Kui mari suguküpseks valminud, heidab emakala selle veealuste taimede, vettinud puutüvede või kivide vahele, kus siis isakala marja oma niisaga üle valab see t. — marja sugutab. Meie nimetame seda protsessi — k u d e m i s e k s.

Kalade sigimisvõime on väga suur ja ühe emakala marjaterakeste arv ulatab tihti sadadesse tuhandetesse. Kuid kaaluvalt suurem osa langeb neist teiste kalade, veelindude ja veeloomade saagiks.

Marja haudumine oleneb vee soojusest ja aastaajast: mida soojem vesi, seda kiiremini edeneb haudumine, kestes 16⁰ veesoojuse juures keskmiselt 40—50 päeva.

Kala vanaduse määrab soomusekiirte arv, sest iga aastaga laieneb soomuskatte ühe kiire võrra.

Kalad omavad kuus meelt, nimelt:

Kuulmisorgan peitub neil pealuu kuklapoolseis külgedes ja koosneb mitmest kuulmevedelikuga täidetud kotikesest ja kanalist, mille seintesse hargnevad kuulmenärvide otsad. Kuid puhtad helid väljastpool, nagu neid mõistame meie, jäävad kaladele kuulmatuks, küll aga tajuvad kalad nende asemel mingit kära.

Selle tõestuseks on tehtud palju katseid ja leitud, et müra, kära, kõne ja koguni püssipauk neid otsekohe ei hirmuta, küll aga õhu põrutus ja maapinna või vee värisemine, mis selle tõttu sünnib.

Nägemine on kaladel arenenud rohkem, ehkki nad küll ainult lühikese maa peale näha suudavad. Vees ujuvaid esemeid tunneb kala juba kaugelt ära, ilma et ta neid kohe näekski, ta tunneb ka, kas asi läheneb või eemaldub, ning kas see asi lähenedes temale hädaohtlik või mitte. Öngitseja liigutusi kaldal või paadis märkab kala väga hästi, sest temale paistab veepealne maailm teatud piirides nagu peeglist, seda enam, et ta vaatab pimedast valgesse. Järjekult, tuleb öngitsejal end peita või kaldal istuda liikumatult.

Haistmisorganiks on kaladel kaks madalat ninakoobast, millised sisemise kaanali kaudu suukoopaga ühendatud. Need ninakoopad on pealuu eesotsas, kuhu hargnevad haistmisnärvid. Ent kuivõrd arenenud on kala haistmismeel, pole veel senini kindlasti teada, sest vesi ei võimalda lõhnade sellist levingut, nagu õhk. Siiski olla märgatud, et mõnede ainete, nagu aniisi-, loorberi- ja kamperi õlide ning sõnikuussi lima lõhnad kalu teatava määrani mõjutavad.

Maitsmismeel on nähtavasti arenenud paremini, mida võib järeldada sellest, et mõned kalad magusaineid eelistavad muile toiduainetele. Suhkruga või meega keedetud herneid ja teri võtavad, säinased ja suured särjed meelsamini, kui paljas vees keedetuid. Ka turvas on suur maiasmokk, ta katsub ja maitseb enne igat ettejuhtuvat sööta, alles siis, kui see temale maitse järele, hakkab ta neelama. Samuti peab ahvenas tuel kõrvetatud lihast suuremat lugu.

Kompamiisimeel (tunnetus) on kaladel arenenud kõige rohkem, iseäranis neil liikidel, kes toitu korjavad vee põhjast (koger, karp, linask ja t.). Igal väikesel kokkupõrkel kõva või pehme esemega tunneb kala, kas see söödav või mitte ehk kas see teda hädaohuga ähvardab. Füüsilise valu vastu aga on kala tuim.

Üldmeel avaldub küljejoone kaudu, millist näeme igal kalal mõlematel külgedel sihtuvat peast saba poole. Kõik soomused sellel joonel on auklised, niisama, nagu seda joont kattev nahk. Nende aukude kaudu reageerib välismõjudele suur küljenärv, mis ühenduses kesknärvikava või keskajuga. Maa, veepinna kui ka õhu põrutusi ja võnkumisi ning vee rõhumuutusi tunneb kala selle närvi abil kaugelt ära: nii tajub ta paadi või puutükki lähenemist, põrutusi kaldal (käimine või kaugelt visatud kivi langemine), õhuliikumisi (tuul, vihmasadu ja müristamine), — tajub kõike seda ilma, et sellest ise midagi näeks või kuuleks. Ka mõnedel inimestel olevat selline tunnetusvõime, mida me igapäevases elus nimetame „aimduks“ ja mis teatava piirini sarnaneb kala küljenärvi funktsioonidele. Iga tähelepanelik õngitseja on vist märganud, et salk väikseid kalu, mängeldes õnge ümber, äkki, välkkiirelt põgenema pistavad, ilma et selleks oleks näilikku põhjust. Kuid asiolusid lähemalt uurides selgub

niisugustel puhkudel ikka, et kalakesed näiteks paarikümne sammu kauguselt tunnetasid kas või piki kallast läheneva koera jooksumüdina. See üldmeel on kaladel arenenud nii peenelt, et ta täielikult asendab kõiki teisi, võrdlemisi puudulikult väljakujunenud meeli.

Meie vetes on, nagu kirjeldavad prof. H. Riikoja ja J. G. Spuhl-Rotalia oma raamatutes „Kodumaa kalad,“ ligi 70 kalatõugu, millised loodusteadus koondab kahte eriliiki, jaotades need liigid sugukondadeks ja suguseltsideks.

Et aga kõik kalad pole õngega püütavad, võtan ma kõne alla ainult need, mis õngega kätte saadavad või mis õngitsejale vajalikud söödana. Kuna enamasti õngitsetakse järvedes ja jõgedes (harva meres), siis jätan kõrvale ka kalad, mis õngitsejat sugugi või õige vähe huvitavad.

Neile aga, kes kõiki meie kodumaa mere-, jõe- ja järvekalu põhjalikumalt ja teaduslikult tundma õppida tahaksid, soovitan prof. H. Riikoja teost „Kodumaa kalad“.

Mõned kalad on loodud väikekasvulisteks ja ainult toiduks suurtele kaladele; neid kääbuseid, n. n. „prügikalu“ kasutab inimenegi röövkalade püügil söödaks.

1. Jõesutt (jõesilmus).

(*Petromyzon fluviatilis*. — Das Flussneunauge. —
Миного рѣчная.)

Jõesutt on täitsa ümmargune ussitaoline kala. Tema nahk on peaaegu must, kõhualune — hele; kasvab 20—25 c/m. pikkuseks, elutseb mudas ja liivas, kust teda välja kaevatakse labidaga.

Väike jõesutt on parim söödakala lutsude, angerjate, turvaste, hõrnaste ja säinaste püügil. Ta on väga visa eluga ja viskleb õnge otsas äärmiselt elavalt. Õngega teda kätte ei saa.

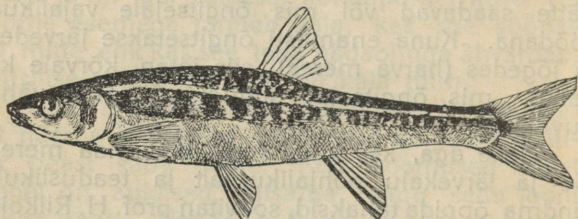
Jõesuti kudemisaeg langeb märtsi ja aprilli kuudele.

Jõesutile sarnaneb ülimalt ojasutt (Petromyzon planeri) kes aga esimesest palju väiksem.

Sutte kinnitatakse haagi otsa peakohalt läbi pistes.

2. Lepamaim (jõemaim).

(Phoxinus laevis. — Die Elritze. — Гольянъ.)

Sellel väikesel kalakesel on pikergune, ühtlane keha, mis aga märksa ümmargusem kui teistel valgetel kaladel; ta selg omab hall-rohelise või mustja värvingu ja tumedajutilisi külgi katavad pisitillukesed heledad soomused, nina on tõmp, võlvitud, kõht — kollakas või valge ja suu väike, söörik.

Lepamaim esineb meie maal kõikjal jõgedes ja järvedes, kus arvukate parvedena liikleb selgeveelistes ning liivapõhjaga sügavates kohtades. Ta on parim söödakala tähnikute (iheruste) õngitsemisel. Ka väiksemad haugid ja ahvenad võtavad lepamaimu hea meelega.

Lepamaimu õngitsetakse kõige pisema haagiga, (№ 15) võttes söödaks väikesi vihmaussi tükke või toakärbseid. Otstarbekohasem on neid püüda tiheda tõstevõrguga, mille kohale vette

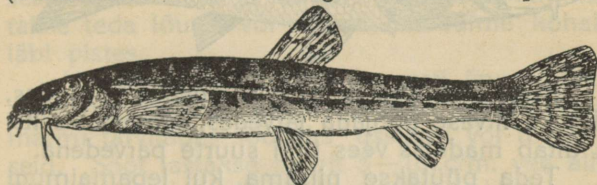
leivaraasukeksi poetatakse. Kui võrgupealne kala-kestest kihab, tõstetakse võrk kähku veest välja.

Lepamaimu kinnitatakse haagile teda läbi pistes lõuaosadest ehk seljast.

Koeb mais ja juunis.

3. Jõevingerjas.

(*Cobitis barbatula*. — Die Bartgrundel. — Вьюнь рѣчной.)

Keha angerjasarnane pikk, eest ümmargune, sabapoolt külgedelt lapik. Soomused väga väikesed ja limases nahas varjul. Selg tumeroheline, pruunide täppidega, kõhualune mustjas-kollane. Suu on alaseisune ja selle ümber ripneb 6 lühikest tundenarmast.

Jõevingerjas elab väikestes jõgedes ja oja-des, otsides varju kivide all. Õngega teda kätte ei saa, vaid püütakse kivide alt kätega või tiheda kahvaga, mis temale ette seatakse kivi ülestõstmisel.

Jõevingerjas on hea sööt röövkalade püüd-miseks. Koeb aprillis ja mais.

Temale sarnaneb kõigiti mudavingerjas, kes elutseb poristes jõgedes ja järvedes ning tuhnib mudas.

Tiheda kahva abil võib sedagi põhja pealt kätte saada ühes mudaga.

4. Rünt (ürilane).

(*Gobio fluviatilis*. — Der Gründling. — Пескаръ.)

Rünt on peaaegu ümmargune, väikeste pruunikate soomuste ja mustade täppidega kaetud

väike kala; ta kõhualune on valge ja pisikese sõõriku suu nurkadel ripub kaks lühikest tundenarmast.

Rünt elab kõikides meie jõgedes ja ojades, tihti ka liivase põhjaga järvedes, armastab seltsi ja uitab madalas vees tihti suurte parvedena.

Teda püütakse niisama kui lepamaimugi õngega või tiheda võrguga.

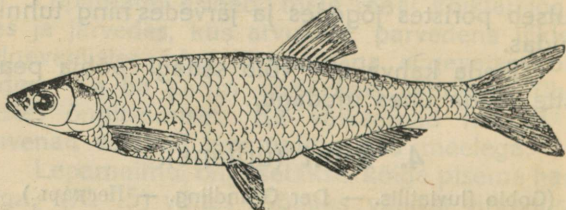
Rünt on mõnusaks söödaks röövkalade, iseäranis tähnikute püügil, ent ta liigutused on liialt laisad ja ta poeb, kui vähegi võimalik, lehtede alla varju, mistõttu temaga hea on õngitada ainult selges vees. Haagile kinnitatakse rünt lõuast läbi pistes.

Koeb mais — juunis.

Ründi liha on väga maitsev ja ta suuremaid eksemplare (8—10 c/m.) praetakse maiusroana võiga.

5. Viidikas (valgeviidikas).

(*Alburnus lucidus*. — Der Ukelei. — Уклейка.)

Viidikas on väike, pikergune, kitsa ja loperguse keha, halli selja, väikeste hõbekarva, väga

õrnade, läikivate, peenikeste soomuste ja ülespoole viltu suuga kala. Elutseb arvukalt kõikides meie jõgedes ja järvedes, kus vee ülemkihtidest püüab toiduks putukaid.

Viidikas on kõige otsitavam sööt röövkalade püügiks käsiõngega. Eriliselt maiad ta peale on angerjas ja lõhetõugu kalad. Raskemate õngede (undade ja lantide) käsitusel ta ei kõlba, sest nõrkeb ruttu ja sureb. Õnge otsa kinnitatakse teda lõuast või sabast (sabauime kohalt) läbi pistes.

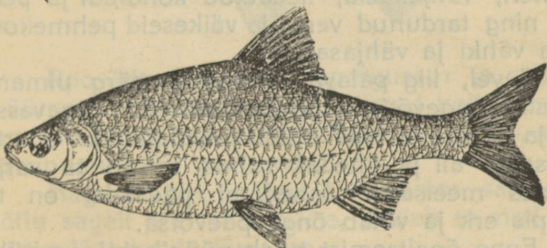
Viidikas hakkab väga kergesti õnge. Teda püütakse väikese kerge õngega (vaata lepamaim) tarvitades söödaks ussikesi või toakärbseid. Sööt lastakse ainult 5—10 c/m. vee alla. Alguses võtab viidikas õnge väga ahnelt, aga kui mõned juba kinni püütud — hakkab kartma ja põgeneb teise kohta.

Peeneks tambitud kartulitest, valgest, pehmest jahust ja soolamata võist ehk rasvast valmistatud taigen on viidikate püüdmiseks kõige soovitamavam sööt.

Viidikas koeb aprilli ja mai kuudel:

6. Särj.

(*Leuciscus rutilus*. — Die Plötze. — ПЛОТВА.)

Särjel on kõrge, kaunis lai ja lopergune, läikivate hõbekarva soomustega kaetud keha, värvilt sinakas-roheline ning külgedelt ja kõhu-

alt hõbevalge, ta nina on kaunis tõmp ja suu sihitud pisut viltu ülalt alla, silmade vikerkaarenahk punane ja uimed veripunased. Ta elab hulgana meie jõgedes ja järvedes, kasvab kuni 40 cm pikaks omades kuni $\frac{1}{2}$ kg kaalu.

Särje liha pole just väga maitsev, seepärast arvatakse teda odavate kalade liiki. Väikesed särjed (kuni 10 cm) kõlbavad hästi söödakaladeks haugide püügil unnaga.

Jõgedes eelistab särg keskmise voolutugevusega kohti, kus veetaimed kasvavad. Ka armastab ta seista põõsastega kaetud kõrgete kallaste lähedal, leides seal varju röövkalade eest. Tihtilugu otsib ta toitu sügavates keerdvooludes ehk selle piirkonnas.

Õnge võtab särg hästi varakevadel — niipea kui jääkate veelt kadunud. Teda püütakse käsiõngega aasta läbi välja arvatud kudemisaeg.

Suuri särgi saab ummikute, suurte põõsastega kaetud kallaste ja sügavate haudade lähedalt, sest see kala ei armasta valgust. Et aga sellistele kohtadele kaldalt juurepääs raskendatud, siis harrastatakse neil puhkudel õngitsemist paadist.

Hästi võtab särg puhastatud vihmausse (limukaid), leiba ja saia, keedetud herneid ja viljateri, vähjakaela, keedetud kondiüdi ja peaju ning tardunud verd, ja väikeseid pehmekooriga vähki ja vähjasabu.

Suvel, liig palava ilmaga on särg uimane ja laisk õngevõtja ning peidab end sügavasse põhja lähedale, kus veidi jahedam, ka suurte põõsaste all ja tihedas rohus seisab ta varju otsides meelsasti. Jahedatel päevadel on ta hoopis erk ja võtab õnge päevotsa.

Enne õngitsemist tuleb püügikohti ussitükidega, leivaraasukestega, keedetud hernelistega jne. sisse sööta. Suured särjed võtavad õnge väga ettevaatlikult ja tujukalt. Ujuk vajub vahetpi-

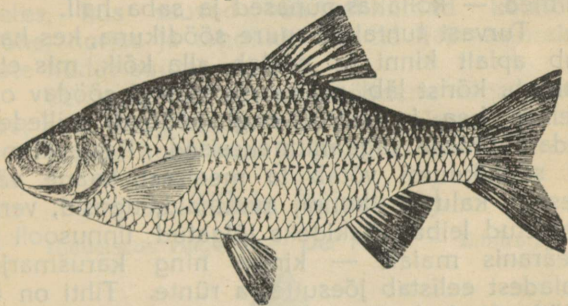
damata vee alla ja kerkib niisama ruttu veepinnale, s. o. hüpleb. Niisugustel kordadel mängib särk söödaga ja õnge õhku tõsta oleks asjata. Vajub aga ujuk pikkamisi, järjekindlalt ja poolviltu vee alla, siis on särjel sööt suus, millega ta põgeneb, ja siis on paras moment õngenööri lühida, kuid tugeva käeviipega pingule tõmmata, et haaki kala suhu kinnistada.

Särgede püügiriistad peavad olema väga peenikesed: nõör № 0—1, haak № 8—10, väike ja kerge ujuk.

Ka ummistunud jõeharudes, nõnda nimetatud „sootides“ võib tihti saagitseda suuri särki. Särk koeb aprillis — mais.

7. Roosärk (rabasärk).

(*Leuciscus erythrophthalmus*. — Die Rotfeder. — Красноперка.)

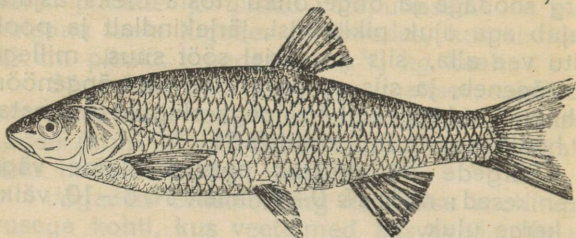
Roosärje keha on lopergusem ja rohkem küürus kui harilikul särjel, silmad kollased, tihti punase täpiga, seljauim valkjas-hall, kõhu-, saba- ja rinnauim — punased.

Nagu särki, kellega teda suure sarnasuse tõttu sageli ära vahetatakse, esineb ta meil kõikides jõgedes ja järvedes.

Ta elukombed, ta püügiks kõlvulikud söödad ja püügiviis ise on täitsa analoogilised särje suhtes kirjeldatuile.

8. Turvas (turb).

(*Squalius cephalus*. — Der Döbel. — Головлъ.)

Turvas omab küljedelt veidi kokkulitsitud keha, ümmarguse, laia pea, suure, pisihammas- tega täidetud suu, ta silmadevahe on lai ja lame, selg hall või mustjasrohekas, kõhualune valge, suurematel kaladel — kollakas ja hõbe- karva soomused, — mustade äärtega ja tugevad. Uimed — kollakas-punased ja saba hall.

Turvast tuntakse suure söödikuna, kes ha- rab aplalt kinni ja neelab alla kõik, mis ette juhtub, kõrist läbi mahub ja vähegi söödav on. Sellise hea isu tõttu ongi söödad, milledele teda püütakse, väga mitmekesised. Peale vihma- ja sõnnikuussi võtab ta meelsasti kaane, väi- keseid kalu ja konni, putukaid, tigusid, verre kastetud leiba, tükkideks lõigatud linnusooli ja iseäranis maialt — kirsse ning karusmarju, kaladest eelistab jõesutte ja rünte. Tihti on ta söödavõtmisel väga tujukas. Kevadel, mil vesi jääkattest juba vabanenud, on tema lemmik- toiduks ussid ja liblikatõugud, suvepoole aga putukad ja koid, kuna aga sügisel, külmade saabudes, talle kanasooli pakutagu.

Turvas elutseb kõikides meie seisvates ja jooksvates vetes, püsides enamiste kesksüga- vuses, kust teda siis püüda saab ainult käsi- õngega; tavalisteks püügiriistadeks on ka põhja- õng ja öönöör.

Turvas väljendab suurt ettevaatlikkust ja kavalust, mistõttu tema jaoks määratud püügi-vahendid peavad olema väga peenikesed, kuid ühtlasi ka äärmiselt vastupidavad, sest õnge otsas avaldab ta ülimalt visa vastupanu, ja teda tuleb enne kaldale tõmbamist vees tublisti väsitada.

Turvad elavad ja liiguvad parvedena, ent parvest kätte saada üle ühe eksemplari on vaevalt loota, sest niipea kui üks satub õnge otsa, on teised kohe kadunud — siirduvad aga tunni ehk paari pärast vanasse paika jälle tagasi.

Paikadele, kus turvad asuvad, peab lähene-ma äärmise ettevaatusega, end võimalikult põõsaste taha varjates. Turvade püügikohad tulevad paar päeva järgimööda enne õngitsemist tublisti sisse sööta.

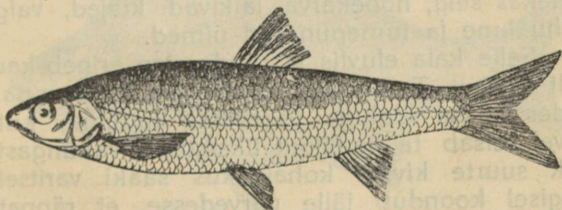
Turvas osutub ülimalt kahjulikuks neis vetes, kus asuvad väärtuslikumad kalatõud (löhe, norjas ja tähmik), sest hävitab eelmaini-tute kudet suurel määral.

Väike turvas on unnasöödana väga soovi-tav, sest haug võtab teda heameelega.

Turvas koeb mai ja juuni kuus.

9. Täivis (täivekala).

(*Leuciscus vulgaris*. — Der Hasel. — Елецъ.)

Selle kala keha on kaunis sihvakas ja sirge, ent kitsam, kui turval, samuti ka tema pea pikem ja kitsam. Suu on väike ja ulatab nina-sõõrmeteni, mis ninaotsa ja silmade keskvahel

asetsevad. Uimed on kahvatud-punakad, soomused — heledad, läikivad, ent suured, ka silmad on võrdlemisi suuremad, kui teistel kaladel.

Täivis esineb kõikides meie jõgedes rohkel arvul ja armastab kiiret voolu ja sügavat, selget vett.

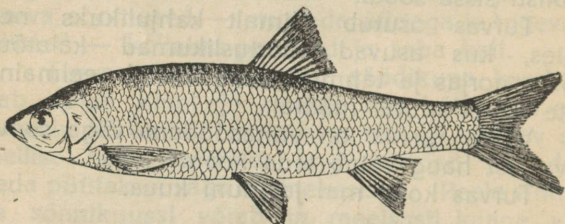
Õnge võtab juunist alates kuni hilisemal talikuil. Õngesöödaks tarvitatakse vihmausse, putukaid ja kärbsed.

Suve lõpul haarab ta ka kunstkärbsed — (vaata lendõngitsemine) ja teda püütakse siis hea eduga.

Täivis koeb märtsist kuni maini.

10. Säinas (rapakala).

(*Idus melanotus*. — Der Aland. — Язб.)

Säinal on keskmise paksusega keha, väike pea, kollaste äärtega lõuad, väheldane suu, heledrohekas selg, hõbekarva läikivad küljed, valge kõhualune ja tumepunased uimed.

Selle kala eluviis ja rändamine erineb kaugelt teistest. Ta siirdub varakevadel suurtes parvedes vaikse vooluga jõgedesse kudema, kuid suvel seisab ta harilikult üksikult liivaküngaste ehk suurte kivide kohal, kus saaki varitseb. Sügisel koondub jälle parvedesse, et rännata väikestesse jõgedesse, kust talve eel tagasi tuleb suurde vette.

Kuni vesi veel soe on, liikleb säinas vee pinna pealmistes kihtides.

Säinaste parimaks püügisöödaks peetakse hästi puhastatud sõnnikuusse, veetigusid, liha- ja jahuusse, keedetud herneid ja elusaid pori-kärbseid. Vahest võtab see kala ka leiba ja saia.

Püügikohad tulevad päev ehk kaks enne õngitsemist tublisti sisse sööta; sooja ilmaga õngitsetakse madalamalt, külmal ajal aga sügavamalt. Vaiksetel ja selgetel öhtutel annab häid tulemusi õngitsemine lendõnge ja kunstkärbsega.

Õngeks võetakse siidinöör № 1—2, haak № 5—7, tina mitte üle 5 gr. ja väike ujuk.

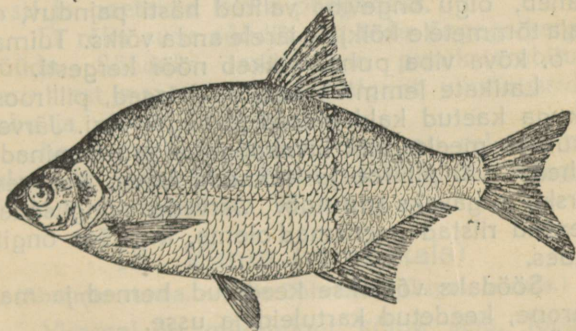
Kohaseim püügiaeg on varahommikul väikevalgest kuni kella 6—7-ni ja öhtuti 2—3 tundi enne päikese loojangut.

Säinas on õnge otsas üldiselt nõrk vasturabeleja, ehkki esimesed pääsmiskatsed tihtilugu kujunevad kaunis ägedaiks.

Kudemise aeg algab märtsi esipoolel ja tuurib kesk-juunini, millise perioodi kestes säinas ka õnge võtab, kuid visalt.

11. Latik (latikas).

(Abramis brama. — Der Blei. — Лещь.)

Latikas on sinakas-halli kõrge selja, hallide uimede ning hõbehalli soomusega lapik ja õhuke kala. Elutseb meil järvedes ja tasase vooluga jõesuudmeis.

Noored latikad liiguvad parvedena, kuna suured kevadel ja suvel üksikult ümber rändavad. Latik kasvab 60—80 c/m. pikaks ja kaalub ülimalt ligi 8 kg.

Püügikohad tulevad 24—30 tundi enne õngitsemist tubliste keedetud hernestega, keedetud nisu- ja odrateradega ning tõukussi tükkidega sissesööta. J. G. Spuhl-Rotalia soovitab seejuures sööta veidi niisutada kamperi- ehk anii-siõliga, et kalu paremini juurde meelitada. Suuri latikaid püütakse sügavatest kohtadest, põhja lähedalt, iseäranis sealt, kus jõel aeglane veekeerd või tasane vool ja rikkalik vesitaimestik.

Latikate püügiks võetakse sinakashall siidnõör № 2—3, haak № 5—6 ja võimalikult väike ujuk (parem kitsas püstujuk), sest latikas on kõige aram meil tuntud kaladest.

Kui latik sööda suhu võtnud, ei tõmba ta ujukit alla, vaid veab seda vett mööda aeglaselt edasi, (kindel tundemärk on, kui ujuk lapiti veepinnal edasi ujub) sel hetkel peab õnge viibimata kinnistama.

Kuna latik õnge otsas väga visalt vastu paneb, olgu õngeviba valitud hästi painduv, et kala tõmmetele kõikjale järele anda võiks. Tuima, s. o. kõva viba puhul katkeb nõör kergesti.

Latikate lemmikkohad on kõrged, pilliroostikuga kaetud kaldaalused ja sügav vesi. Järves asub ta meelsamini liivaküngaste ja maaninade lähedal või pilliroo ja taimede ääres, kus vesi järsku sügavaks muutub. Järvedes õngitsedes peavad riistad peenemad olema, kui jões õngitsedes.

Söödaks võetakse keedetud herned ja makarone, keedetud kartuleid ja usse.

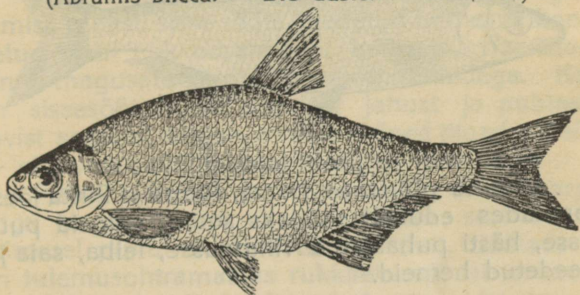
Latikad koevad aprillist alates, kuni juuni lõpuni. Väärrib tähelepanu, et nad kudedada saavad ainult vaikselt vees. Kui nad koeheitmisel ära hirmutatakse, poevad nad jõe põhja ning

hoiavad marjad ja niisa väljalaskmist kinni, mille kätte hulgana hukuvad.

Rootsis olla latikate kudeajal kirikute kella-löömine järvede lähedal keelatud, et kalu mitte kohutada. (Spuhl-Rotalia.)

12. Rõks (väike latikas).

(*Abramis blicca*. — Die Güster. — Лещикъ.)

Rõks sarnaneb kehakujult latikale: lai ja õhuke, suu väike ja ülespoole viltu. Kasvab umbes 40 c/m. pikkuseks ja kaalub kuni 1 kg.

Meie järvedes ja jõgedes leitakse neid rohkesti ja peetakse latika poegadeks.

Et rõks suur söödik, on teda õngega kerge püüda. Söödaks tarvitatakse purukstambitud kartulitest ja saiast segatud taigat, vihmausside sabu ja väikesi liblikatõuke.

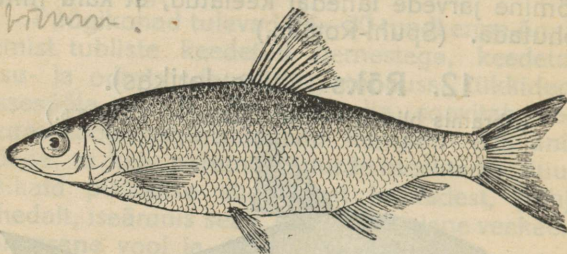
Koeb mais ja juunis ning on sel ajal nii julge, et teda tihti kinni saab püüda käega, ehkki ta harilikult on väga arg.

13. Vimm (vembakala).

(*Abramis vimba*. — Die Zährte. — Сырть, вымба.)

Vimmal on mõõdukalt kõrge selg, loper-gune, tugev keha ja väike, nüri pea. Värving seljal ja ninal rohekas-sinine, küljedel hõbehall ja uimed — tume kollased. Kasvab kuni 50 c/m. pikaks ja kaalub siis ligi 1¹/₂ kg.

Elutseb mageda veega merelahtedes ja tõuseb kevadel parvedena jõgedesse kudema, kuhu peatuma jääb kuni sügiseni.

Koeb mai ja juuni kuudel.

Vimme püütakse Narva, Pärnu ja Piritajões, tarvitades edukalt söödaks suuri, valgeid puusse, hästi puhastatud vihmausse, leiba, saia ja keedetud herneid.

14. Karp (karbikala).

(*Cyprinus carpio*. — Der Karpfen. — Карпъ.)

Sellel, üldiselt tuntud kalal on suur pea ja mitte liig lai, kuid tursunud ning suurte vaskkarva soomustega kaetud keha. Ülemise lõua küljes — kaks lühemat ja suu nurkades — kaks pikemat tundenarmast. Tema värving on muutlik, olenedes veekogust, kus ta elab, s. o. rippuvuses kas seisvast või voolavast, sügavast või

madalast veest. Jooksvates vetes elutsevate karpide keha on võrreldes järvekarpidega sihvakam ja pikem. Karp kasvab kaunis suureks ja kaalub kuni 7 kg. Õngega on kätte saadud harva suuremaid kui 1—2 kg.

Karp armastab seisvat, või tasase voolu ja mudase põhjaga vett.

Püügikohad tulevad paar päeva enne õngitsemist tublisti sisse sööta keedetud herneste, keedetud nisu- ehk odraterade, kartulite, naeristening magusate pirni- ja ploomitükkidega. Ka on sissesöötmiseks soovitatav jahust ja puhtast savist segatud taigen, millele mõned tilgad aniisi- — ehk loorberiõli juure lisatud.

Puhta põhjaga ja selges vees võtab karp õnge paremini kui mudases vees, sest et ta esimesel puhul sööda rutemini leiab. Söötadest on tulemusohtramateks rukkileib või sai ja keedetud kartul, siis puhastatud ussid, keedetud herved ja t. Mõned vanemad õngitsejad soovitavad kokku kasta riivitud juustu saiaga, see olevat väga mõjuv sööt.

Ka karpide püüdmiseks peab õng olema väga peenikene: siidinöör № 2—3, haak № 4—6, kerge tina ja vaevalt nähtav ujuk. Sööt tuleb põhja lasta, sest karp otsib omale toitu põhjast.

Õnge otsas on karp väga vapper vabaduse eest võitleja, ja kui püügikohal kasvab rohtu või pilliroogu, siis püüab ta kõige pealt sinna pääseda ja õngenööri taime juurtesse kinni mäsida, mida tingimata takistada tuleb, muidu on õng kadunud ühes kalaga. Karbi väsitamine nõuab osavust ja külma verd, kuid on äärmiselt huvitav ja ergutav toiming. Vägivaldada tarvitada ei tohi, vaid esialgu antakse kalale voli nõõril siia-tänna tormata, milleks olgu valitud painduv viba, või jälle antagu nõõri rullilt nõrgalt pidurdades järele. Kui kala vasturabelused ja põgenemiskatsed juba raugema hakkavad, tõmma-

takse ta pikkamööda kaldale lähemale, andes, kui tõmbed uuesti ägedaks minema kipuvad, nööri jälle järele.

Kannatust õngitseja! Olen kord ühe 3 kg. karbiga $\frac{1}{4}$ tundi võidelnud, enne kui ta kuivale maale sain.

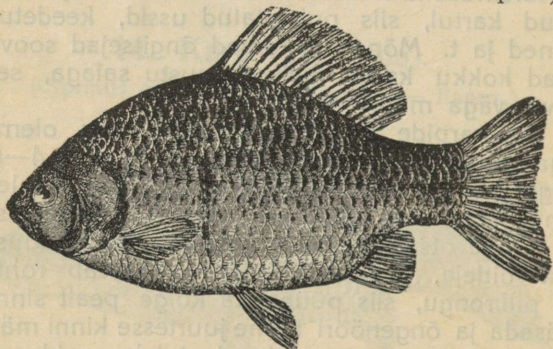
Karpide parem püügiaeg on kevadel, kui ilmad alles jahedad, ja sügisel; suvel on ta visa ja tujukas õngevõtja. Nõrgad — lõuna- ehk õhtutuuled, pilvine taevast ja uduvihm on karpide õngitsemiseks soodsad. Soojal ajal võib saaki loota ainult jahedatel varahommikutel ja õhtutel.

Septembris võtavad karbikalad õnge sooja lõuna- ehk hommikutuulega päevotsa.

Karpide kudemisaeg on mais ja juunis.

15. Koger (karus).

(*Carassius vulgaris*. — Die Karausche. — Карась.)

Koger on kõrge tumerohelise, küürakaslopergune keha, väikese tõntsi pea, tumekollaste külje- ja valgete vasekarva kõhusoomuste ning ovaalse nüri sabaga kala.

Meie vetes elavad kolme seltsi kogred: järvekogred, tiigikogred ja mudakogred.

a) Järvekogred on neist suurima kasvuga ja elavad kõikides vesitaimestikust ning mudast ohtrates järvedes.

b) Tiigikogred on järvekogredest väiksemad ja suurema peaga, saba on poolkuu sarnane harkjas.

c) Mudakogred on kõige väiksem kogretõug, elavad kõigis mudaloikudes.

Kogred on väga sigivad ja kasvavad ruttu. Nad võtavad hästi õnge, eriti, kui neid püütakse vihmaussi sabaga, saiaga, eriti keedetud hernes- tega. Püügiiriistad olgu peenikesed ja kerged.

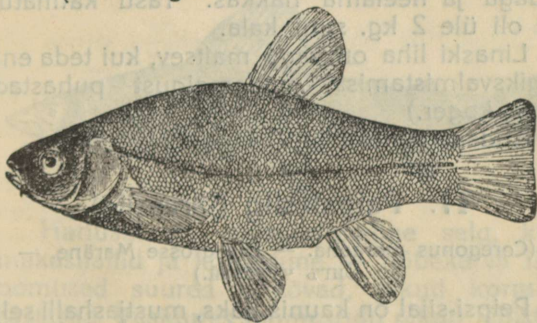
Koger on eriliselt maitsev kala, ent ainult siis, kui kõrvaldada ta liha mudamaitse. Seda tehakse järgmiselt: Kalad mahutatakse tugevasse võrkkotti, mille suu kinni seotakse ja pannakse ühes võrguga paariks päevaks jõkke, või kaevu- veega täidetud nõusse. Vett nõus vahetatakse ülepäeva, ja 2—3 päeva pärast kaob mudamaik. Kalu sel ajal sööta ei ole tarvis, nad suudavad toiduta olla ka pikemagi aja.

Söödakaladeks on väikesed kogred haugide püüdmiseks võrratumalt head.

Kogred koevad mai- ja juunikuus.

16. Linask.

(Tinka vulgaris. — Die Schleie. — Линь.)

Kehaehituselt sarnaneb linask karbile. Suu, mille nurgas ripub lühike tundenarmas, on väike, tumerohekas, kõhu poole heledamaks ning kõhu-

alusel kullakarvaliseks muutuv nahk on sile ja libe.

Linask elab meie maal kõigi mudapõhjalistes ja vesitaimedega täiskasvanud veekogudes. Tema toit on ussid, teod ja vesiputukad, mida korjab põhjamudast. Söödad on samad kui karpidelegi, kuid eelistada tuleb hästi puhastatud kullakarva sõnnikuusse.

Linask võtab väga hästi õnge varakevadel ja sügisel. Õngenöör ja haak peavad olema väga peenikesed ja mudakarva. Linaski püük algab juba aprillis ja kestab kudemisajani. Pärast kudemist võtab ta jälle õnge, aga paremini kui enne kudemist; pilvis ilmaga ning mõõduka läänetuulega kestab õngevõtt õhtuni; muil päevil on saaki loota ainult varahommikul ja hilisõhtul. Sissesöötmine on tingimata tarvilik. Sööt lastakse jahedal ajal põhja, soojadel päevadel veepinna kesksügavusse.

Tähendada tuleb veel, et linask õnge võtab väga aeglaselt, ja õngitsejal palju kannatust peab olema.

Olen isiklikult pidanud ootama kord ligi veerand tundi, kuni see kala lõpetas mängimise söödaga ja neelama hakkas. Tasu kannatuse eest oli üle 2 kg. suur kala.

Linaski liha on väga maitsev, kui teda enne söögiksvalmistamist mudamaigust puhastada. (Vaata koger.)

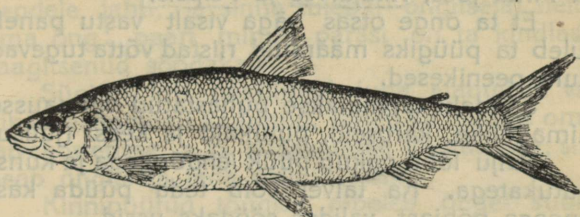
Kudeaeg maist juuli lõpuni.

17. Peipsi-siig (järvesiig).

(*Coregonus maraena*. — Die grosse Maräne. — Сигъ чудской.)

Peipsi-siial on kaunis paks, mustjashalli selja, sinakate külgede ja valge kõhualusega sirge keha, pea — kaunis terav, ninaots — pehme ja tõmp.

Elutseb Põhja-Saksamaa, Laadoga ja Peipsi järves. Armastab suuri veekogusid ja liikleb salkadena, ta toit on putukatõugud, ussid ja pisikalad. Suurus täiskasvanult 60—80 c/m.

Siige püütakse ainult undadega ja notadega. Unnasöödaks võetakse tindikalul, rünte või viidikaid. Väiksemaid siige saab ka öönööridega kätte, võttes ussisööda.

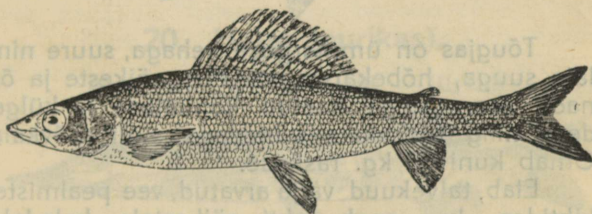
Siia liha on väga maitsev ja hinnatud.

Peipsi rannikul hütakse siige veel: lahaks, salakaks ja järvesiiaiks.

Kudeaeg kestab oktoobrist novembri esipäevadeni.

18. Harius (ärn).

(*Thymallus vulgaris*. — Die Äsche. — Харюць.)

Hariusel on mustjasroheline selg, küljed sinakashallid ja kõhualune — hõbekarva läikiv, soomused suured ja kõvad, pikuti korralikult reastatud, kusjuures soomusridu pikuti läbistavad pruunid triibud; pea on teravkoonuline, alumine lõug hoidub veidi tagasi. Harius kasvab ülimalt 50 c/m. pikkuseks ja kaalub kuni 2 kg.

Ta liha on väga maitsev, eriti sügisesel püügil, ja luutu.

Meil esineb mõnedes jõgedes, nagu Narva ja Pirita jões, Kiidjärves ja Peipsis.

Et ta õnge otsas väga visalt vastu paneb, tuleb ta püügiks määratud riistad võtta tugevad, kuid peenikesed.

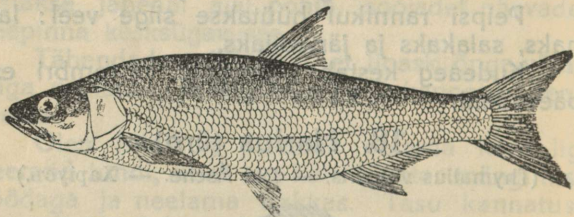
Söödaks tarvitatakse puhastatud vihmausse, kimaltõuke, kärbseid, putukaid ja keesi (juusu).

Palju lõbu pakub püük lendõngega ja kunstputukatega. Ka talvel võib teda püüda käsiõngega põhjast, valides söödaks ussid.

Koeb märtsist mai lõpuni.

19. Tõugjas (taudias).

(*Aspius rapax*. — Der Rapfen. — Шересперъ.)

Tõugjas on ümmarguse kehaga, suure ning laia suuga, hõbekarva, valgete, väikeste ja õrnade soomustega kaetud kõhualuse ja külgedega ning roosakate uimedega suur röövkala. Omab kuni 30 kg. raskuse.

Elab, talvekuud välja arvatud, vee pealmistes kihtides, kus peab jahti väikestele kaladele. Neelab kõik, mis talle elusalt ette juhtub ja millest suudab jagu saada. Landile hakkab sama hästi kui haugki. Tõukja parem püügiaeg on hilissügis, mil juba alanud öökülmad.

Püügiriistadena tarvitatakse lanti, unda ja tugevat käsiõnge (tugev siidi- või kanepinöör, haak № 1—3, tina umbes 10 gr. ja kaunis suur

ujuk, väikeste kõrvalujukitega, et nõor tagapool ujukit vette ei vajuks).

Kohtades, kus viidikad järsku laiali paiskuvad, või veest välja hüppavad, peab tõugjas nendele jahti, ja sinna tulebki õngitsejal heita oma õng: paari minuti pärast on ta kindlasti saagitsenud söödakala.

Sügisel, kui öökülmad juba alanud ja viidikad veepinnalt kadunud, läheb ka tõugjas oma talvekorterisse, s. o. sügavatesse kohtadesse; siis peab õngitseja teda otsima sealt.

Kinnipüütud tõugjas rabeleb õngel suure jõu ja agarusega, väsib aga ruttu ja laseb end siis vastupanekuta vangistada, s. o. kalakotti pista. Sügisel püütud tõugjad on väga rammusad ja nende liha väga maitsev.

Tõugjas elab meil riimveelistes lahedes ja suuremates jõgedes, kuid väikesel arul.

Püügisöödaks võetakse väikesi särge, turbaid, viidikaid ja ka ahvenaid, kellel seljajui-med püगतud. Käsiõngele pistetakse söödaks tõukusse, heinaritsikaid, suuri putukaid ja sügisel — kanasooli.

Tõugjas koeb aprillist juuni lõpuni.

20. Haug (purikas).

(*Esox lucius*. — Der Hecht. — Щука.)

Hauge leiab igas vees — suures kui väikeses — jões, järves, ojades ja tihti ka avaramates loikudes, mis suurvee ajal ühenduses laiemate veekogudega.

Haugil on pikergune, peaaegu neljakandiline keha, kitsas, torpeedokujuline pea ja pardi-

noka sarnane lõug. Tal on mitu rida teravaid hambaid, milliste abil ta oma ohvreid purustab ja neelab. Tema väikesoomustega kaetud keha on värvilt hele- või hellrohekas ning kaetud tumedate täppidega.

Haug on aplaim röövkala kõigis vetes, see pärast öeldakse ka: „mis hunt metsas, see haug vees,“ sest ta neelab kõike, mis elab ja liigub, isegi oma suguvendi. Tihti tungib ta kallale enesest suurematelegi kaladele — ja kui sel puhul oma ohvrit korraga alla neelata ei suuda, tolkneb ülejäänud osa tema suus seni, kuni allaneelatud portsjon kõhus seeditud ja järgnevale osale ruumi tehtud.

Haug elab väga kaua, võttes mitmekümne kilo raskuse. Mu koolipoisi põlvel püüdis minu isa, kes oli ka kirgline õngitseja, unnaga Jõgeveste Kadajärvest 42-naelalise haugi, kuid on veel suuremaidki.

Haug sigib igas vees. Noorte haugide liha on maitsev, kuid luine. Paremad söögihaugid on 1—2 kg.

Haug koeb varakevadel, veebruarist aprillini, heites koe veevalustele taimedele, kust metspardid seda otsivad ja hulgaviisi hävitavad, see pärast on haugide sigimine kaunis visa.

Haug ei armasta seltsi, ta rändab üksikult, peites end kõrgete kallaste, põõsaste, veetaimede ja vettinud kändude või puude ning kivide varju, kust oma ohvrile noolena kallale sööstab.

Sportlasele on haug huvitavaim püügiese, sest õnge hakkavad ainult suured (harva alla $1\frac{1}{2}$ kg.) eksemplarid: väikesed haugid võtavad õnge harva ja ainult juhuslikult satub mõni tugeva vihmaussi otsa. Õngele sattunud haug on vapper elu eest võitleja ning tema väsitamine pakub huvitavaid momente.

Haugide püüdmisel tarvitatakse mitmesuguseid püügiriistu, nagu: käsiõnge, und, lanti jne.

Ka need riistad peavad olema võimalikult peenikesed, kuid äärmiselt vastupidavad: rohekas või sinakas siidinöör № 7—9 või punutud kanepinöör № 30—36, tugev ühe-, kahe- või kolmeharuline haak, vask- või galvaniseeritud terastraadist vahejupp, suur, kõrvalujukitega ujuk ja tugev, kuid painduv viba. Söödaks võetakse elukalad, lanti jne. (vaata pilt. № 21—25). Lantimine on kõige hõlpsam paadist, nöör peab olema 30—50 meetri pikkune.

Õngehakanud haug on, nagu eespool juba nimetasin, väga visa rabeleja ning teeb tihti hiiglahüppeid veepinnale, mida aga peab taastama, hoides viba latva või landinööri veepinnal, sest õhus läheb haugil harilikult korda haaki suust välja heita ja nimelt puhul, kui nöör lastud lõdvaks.

Kuigi see veider, ent ometigi tõsi: elusate hiirtega saab õnge meelitada kõige suuremaid ja ettevaatlikumaid haugi.

Õngitseja lähinegu kaldale, kus ta haugi arvab olevat, tasa ja ettevaatlikult, sest igal väiksemal maapinna põrutusel poeb haug sügavasse.

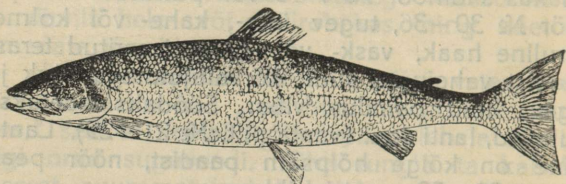
Suvel on haugi jahitsemas käia parem paljajalu, külmadel aegadel aga viltides, sest samud saabastes sünnitavad tugevaid kaldapõrutusi.

Parim haugide püügiaeg on augustist jõuluni, siis nad võtavad igasugu õnge ahnelt.

Et haugi kõhus tihti peale leidu paelussivastseid, millest inimese kõhus tekivad paelussid, on selle kala tooreltsöömine hädaohtlik. Põhjalik keetmine või küpsetamine likvideerib mainitud ohu. Nimetatud vastseid leidub havi-marjaski, mistõttu soovitav on haugimari jätta üsna tarvitamata.

21. Lõhe (laks).

(*Salmo salar*. — Der Lachs. — Семга, лосось.)

Lõhel on kitsapoolik, kuid pikk, tursunud keha, küljed ja selg — sinakashallid, kõhualune — hõbekarva, tumedate täppidega kaetud, ning peenikene nina. Ta maksimaalkaal ulatub kuni 20 kg.

Lõhe on röövkala, kes toitub väikestest kaladest ja elusatest veeputukatest. Loomult on ta merikala ja siirdub ainult kevadel jõgedesse kudema, kuhu jääb peatuma kuni sügiseni, et talveks merde tagasi minna. Teda püütakse Narva, Kasari, Pärnu, Pirita, Jägala, Keila ja t. merelahte suubuvates jõgedes. Kuulsaim lõhepüügikoht maakeral on Petsamo jõgi Põhja-Soomes, kuhu sõidavat paljud sportlased Inglis-, Saksa- ja Rootsimaal õngitsema. Ka Islandi saarel on mõned väga tuntud kohad.

Õnge hakkab lõhe hästi, iseäranis kunstkärbestele ja lantidele. Elusate kaladega püütakse samuti kui haugigi. Väiksemad lõhed võtavad ka vihmausse.

Lõhe kuulub kallimate kalade hulka, ta liha on roosakaspunane ja peene maitsega.

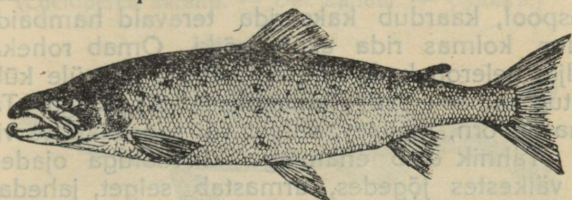
Parem püügiaeg mais ja juunis kunstkärbestega, kudeaeg oktoobrist jaanuari lõpuni.

22. Norjas (iherus).

(*Salmo trutta*. — Die Lachsforelle. — Таймось.)

Norjas sarnaneb välispidiselt lõhele, kuid on rohkem tursunud, pea on tal väike, nina —

lühike ja tömp, suu aga suur ja ulatub silmadealusest tahapoole.

Temagi on merikala ja koeb oktoobrist detsembrini jõesuudmeis, veedab seal oma esimese nooruse ja rändab siis ookeani. Elab ka Balti meres ja selle lähedes ning külastab suvel — juunis, juulis ja augustis lahesse suubuvaid suuremaid jõgesid. Meil esineb Narva, Pärnu, Kasari, Pirita, Jägala ja Keila jões. Viimasel ajal on norjast kasvatama hakatud mitmes jões ja järves.

Norjas võtab õnge hästi, eriti kunstkärbest, ja pakub lendõngitsejale palju lõbu ja head saaki.

Tema liha on hinnatud, heamaitseline ja täidab tihti lõhe aset. Kasvab kuni 60 c/m. pikkuseks ja kaalub sel puhul 8 kiloni.

Väiksemaid norju saab püüda ka käsiõngega, võttes söödaks puhastatud, hästi elavaid vihmausse, suuri kärpseid ja putukaid.

23. Tähnik (hörnna).

(*Salmo fario*. — Die Bachforelle. — Петрушка.)

Tähniku keha on sirge, lõug lühikene ja veidi tursunud, isastel lühem kui emastel. Suus, eespool, kaardub kaks rida teravaid hambaid, kuna kolmas rida asub põiki. Omab roheka selja, helerohkad, läikivad küljed, mis üle külvatud punaste või tumekollaste täppidega. Ta liha on õrn, maitsev, valget või roosakat värvi.

Tähnik elab enamjagu kiirvooluga ojades ja väikestes jõgedes, armastab selget, jahedat vett ja kivist põhja. Ka selge ja külma veega järvedes võib teda leida. Meil esineb rohkesti Otepää mägismaa jõgedes ja mõnedes Võrumaa järvedes, kuhu neid sisse lastud.

Tähnik koeb septembris, matab koe liivaaukudesse ja vajab marja väljahaudumiseks kuni 3 kuud. Tema koel on palju hävitajaid, kõige suuremad neist turvas, kiisk ja ogalik.

Tähnik kaalub täiskasvanult 2—3 kg., harva rohkem. Ta on suur söödik ja õgib kõike, mis äga ette juhtub ja millest jõud üle käib. Olles ennast täis söönud, ei võta ta toitu enne kuni kõik, mis tal kõhus, läbi on seeditud.

Ta püsib harilikult kallaste lähedal põõsaste varjus, sest ta armastab jahedat vett; pealegi on tal põõsaste all peidetuna parem saagi järele luurata, ise nägemata jäädes. Peale põõsaste valib ta seisupaigaks ka taimede ja kivide lähedal olevaid õõsi ja urge. Omades hea nägemise, on siiski arg, mistõttu õngitseja temale lähemale peab väga ettevaatlikult.

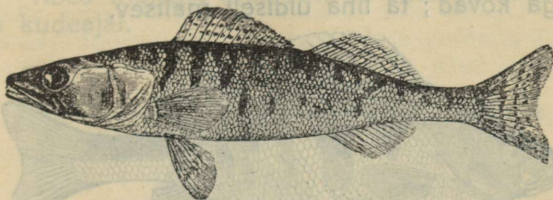
Tähnikuid püütakse enamasti lendõnge ja kunst-putukatega. Ka käsiõngega võib tema jahile minna, kui söödaks puhastatud pruune sõnnikusse tarvitatakse. Selle kala parim püügi-aeg on maist juulini ja vihmase ilmaga.

Tähnikuid võib kasvatada ka tiikides ja kui veeolud soodsad, on tähniku kasvatamine väga tulus, sest ta liha on hinnas ja otsitud.

Meil nimetatakse ka forelliks.

24. Koha (sudak).

(*Lucioperca sandra*. — Der Zander. — Судакъ.)

Selle kala maksimaalsuuruse üle on palju vaieldud, kuid seni vaid kindlaks tehtud, et suurtes ja sügavates vetes ta kuni 150 c/m pikaks kasvab ja üle 35 kg. kaaluda võib. Önge ei ole aga juhtunud suuremaid kui 3—4 kg.

Tal on hallrohekas, laiade mustade põikjoontega selg, kusjuures jooned kuni kõhuni ulatudes järk-järgult heledamaks muutuvad. Pea on mõdukalt suur, mahukate mustade silmadega.

Koha on suur röövik ja maias kiiskade hävitaja, sellepärast soovitatakse teda pidada seal, kus kiisad ülekäte minema kipuvad.

Tema eluviisid sarnlevad väga haugide omale, ka tema püük ei erine haugide püügist.

Koha armastab suuri ja sügavaid veekogusid, seepärast levibki ta just riimveelistes merilahedes, Peipsi, Võrts, Tamula ja Vagula ning teistes suurtes järvedes ning Emajões, Narva, Pärnu ja Kasari jõgedes. Suurtes järvedes sigib ta hästi ja toob järvepidajatele kasu.

Önge võtab harilikult sügisel — soojadel ja udustel päevadel.

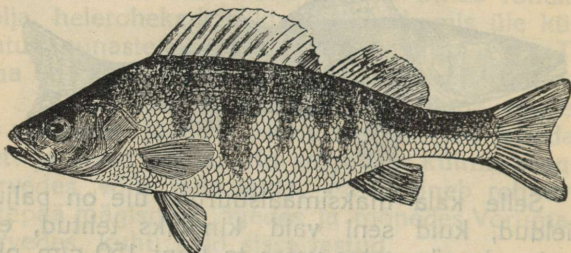
Koeb aprilli, mai ja juuni kuus.

25. Ahvenas (ahun).

(*Perca fluviatilis*. — Der Barsch. — Окунь.)

Ahvenas on meile kõikidele tuntud lamekehaline, külgedelt kokku surutud, kõrge selja,

üliteravate seljauimede ning tervet suukoobast täitvate haardehammastega kala. Ahvena soomused on tumedad, vaskläikega, peened ja väga kõvad; ta liha üldiselt maitsev.

Ahvenas elab meie maal kõigis vetes ja armastab ümber hulkuda parvedena, mistõttu seal, kus õnge hakanud üks kala, kindlasti tohib loota suuremale saagile. Ahvenat on hõlbus ja lõbus püüda, sest ta neelab ahnelt ja võtab iga sööta, peale leiva ja terade. Tavaliseks söödaks valitakse vihmausse, väikesi värskeid kalaraase, elusaid lepamaime, rünte, vingerjaid, viidikaid, jõesutte ning tuel kõrvetatud värsket loomaliha. Ka väiksema landi otsa hakkab ta ahnelt.

Püügiriistaks kuulub käsiõng: siidinöö nr. 1—3, haak nr. 5—6, väike ujuk ja kerge tükike tina, et sööt põhja vajuks, sest suured ahvenad seisavad põhja lähedal.

Ahvenas armastab sügavaid, prahi või veetaimedega küllastatud kohti, nagu: vana sillasammaste, uppunud palkide, suurte kivide, laialeheliste vesitaimede j. n. e. ümbrust; need on tema armsaimad pelgupaigad. Järvedes hulgub ahvenas parvedena sügav- ja madalvee piiril, veealuste liivaküngaste või kivide lähedal. Püügikohti sisse sööta ei ole tarvis.

Tihti nähakse pisikalul hulgana veepinnale karglevat, seal on ahvenakari väikesed kalakesed sisse piiranud ja peab nendele jahti.

Ahvenas kasvab kuni 50 c/m. pikkuseks ja omab ligi 1 $\frac{1}{2}$ kilolise kaalu.

Koeb märtsist maikuuni ja võtab tihti õnge ka kudeajal.

26. Kiisk.

(*Acerina cernua*. — Der Kaulbarsch. — Ершъ.)

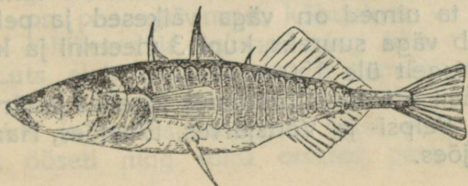
Kiisk on ahvenatõugu ja sellele väga sarnane väike (10—15 c/m pikk) teravate uimede ja võrdlemisi väga suure peaga kala. Tema liha on hästi maitsev, kuid meil millegi pärast vähe armastatud. Venemaal keedetakse kiiskadest kuulsat kalasuppi „uhaa'd“.

Õnge võtab ta väga ahnelt, nii et mõne tunniga neid kuni 100 tükki püüda võib. Söödaks sobib vihmaussi tükike.

Kiisk sigineb ruttu, kuid on kalavetes kahjulik, sest hävitab väärtuslikumate kalade marju, seepärast tuleks välja püüda.

27. Ogalik (ogalas ehk raudkala).

(*Gasterosteus aculeatus*. — Der Stichling. — Колюшка.)

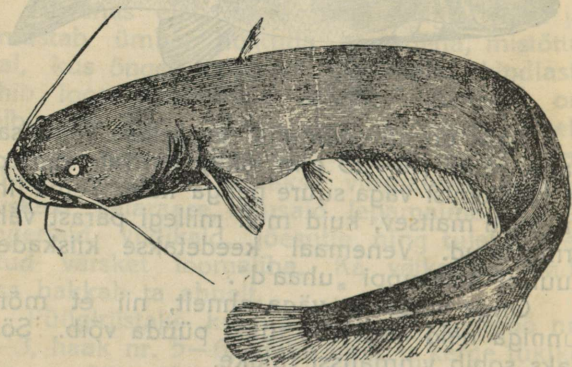

Sellel iseäralisel, väikesel (vaevalt 6—7 c/m.) kalal on teravate nõeltega soomustatud keha, mis teda kaitseb vaenlaste eest.

Ogalik on huvitav ja tähelepanu vääriv selle poolest, et ta endale, nagu linnudki, kindla pesa ehitab, tehes seda muidugi vees. Üldiselt on ta aga täitsa väärtusetu. Teda tuleks kõikide abinõudega energiliselt hävitada seepärast, et ta teiste kalade kudet suurel määral õgib.

28. Säga.

(*Silurus glanis*. — Der Wels. — Сомъ.)

Säga on jõgede ja järvede haikala. Temal on lai ja lapergune keha, suur pea ja avar suu, milles hulk teravaid hambaid, keha — soomusteta, sile ja libe, värvilt mustjashall, kõhualune aga kollane. Pealmisel lõual on temal kaks pikka ja alumisel — kaks lühemat tundenarvast, ta uimed on väga väikesed ja pehmed. Kasvab väga suureks, kuni 3 meetrini ja kaalub siis kaugelt üle 150 kg.

Meil esineb suuremates jõgedes ja järvedes, nagu: Peipsi- ja Võrtsjärves, Emajões, Narva- ja Pärnujões.

Säga elab üksikult, väga sügavas vees, kus ta varitseb saaki, sellele sealt kallale tungides. Ta on kõige suurem ja kahjulikum röövkala meie vetes. Seal, kus neid palju elutseb, on juhtunud, et nad ka suplejaid lapsi kinni haaranud ja vee alla viinud, nagu see 1912 a. Tagakaukaasias Kuraa jõel aset leidis.

Noorte sägade liha on ülimalt maitsev ja rasvane.

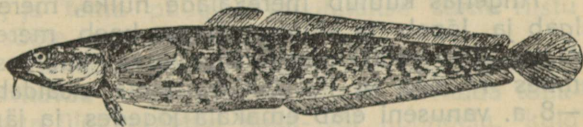
Õnge otsa hakkab säga harva, vast ainult öösistel püükidel unnaga läheb teda kord harukorral ka tabada. Söödaks tarvitatakse väikeseid kalu, suuri konni, kana- ja hanesooli, elusaid hiiri, väikeseid linde, loomaliha ja noori angerjaid.

Ta jõud on suur ja ta ei väsi nii pea, teda väsitades peab paadiga kaldale ruttama, sest suurel sägal on küllalt jõudu paati ühes seesistujatega ümber paisata.

Peale müristamist hakkab ta ka landi otsa. Kudeaeg mais ja juunis.

29. Luts.

(Lota vulgaris. — Die Quappe (Aalrutte) — Налимъ.)

Luts on peaaegu soomusteta, libe, poolümmargune, suure pea ja laia suuga kala. Tema on peaaegu must, kõhualune — valge, uimed lühikesed ja pehmed ning liha maitsev.

Luts elab mageda veega merelahedes ja meie maa kõikides jõgedes ja järvedes — kaldurgastes ja põosajuurte all, kust välja tuleb ainult ööseti ning toitu otsides pesa juurest

kaugele ujub. Ta on röövkala ja neelab kõike söödavat, mida ta elusalt või surnult kätte saab.

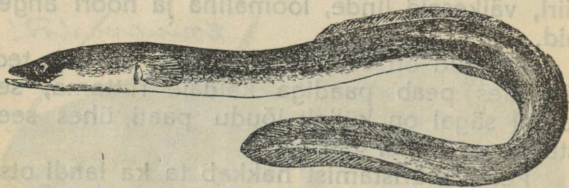
Teda püütakse öönööridega, tarvitades söötadeks väikeseid kalu, kalatükke, jõesutte, tõukusse, kanasooli, konni, pehme koorega vähju jne. Päeval võib teda vahest juhuslikult tabada, kui vool õngesööda tema peidukoha ette kannab.

Luts kasvab kuni ühe meetri pikkuseks ja kaalub täiskasvanult ligi 10 kg.

Koeb detsembrist veebruarikuuni.

30. Angerjas.

(*Anguilla vulgaris*. — Der Aal. — Угорь.)

Angerjas on meil niivõrd üldtuntud, nõelussi sarnane kala, et teda lähemalt kirjeldada ei tarvitse.

Tema sünd, areng ja elu aga on väga huvitavad ja vist paljudele õngitsejatele tundmatud.

Angerjas kuulub merekalade hulka, meres algab ja lõpeb ta elutee. Tema koeb merepõhjas, 2000—6000 meetri sügavuses, kus vesi umbes 7° soe ja ligi 3 $\frac{1}{2}$ ‰ soola sisaldab. 6—8 a. vanuseni elab emakala jõgedes ja järvedes; saanud selle ealiseks ja suguküpseks, rändab ta suurtes parvedes, pimedal sügisööl, isakala juurde merre paaritama. Peale kudemist, aimates lähedast surma, poeb ta ookeani kõige sügavamasse kohta, kus valitseb igavene pimedus, matab ennast mudasse või liiva ja lõpeb seal. Tuntumaiks angerjate kudepaigaks arvatakse Sargasso meri.

Angerja koest ilmuvad alguses läbipaistvad

valged vastsed (tõugud), mis kahe aasta jooksul 6—8 c/m pikaks sirguvad. Omades juba angerja kuju, rändavad noored suurtes parvedes jõgedesse laiali, kuhu asuvad elama kuni suguküpsuseni, et siis jälle oma sünnipaika tagasi siirduda.

Angerja jõeelu sarnaneb igati lutsu eluviisidele.

Et angerjad öösiti kuivale maale (hernepõldudele j. n. e.) välja tulevad, peab teadus luuleks, küll on aga tähele pandud, et nad teise vette pääsemiseks üle kõrgete koski ja veskitammi hüppavad ja koguni üle kaunis laia maariba roomavad.

Mitmel pool on katseid tehtud kasvatada angerjaid ka järvedes, kuid tagajärjed on harilikult äpardunud, olgugi, et asi alguses jõudsasti edenes. On tähele pandud, et järve lastud angerjapoeg $4\frac{1}{2}$ aasta jooksul 50 c/m pikaks kasvas ja ligi $\frac{1}{2}$ kg raskeks sai, aga lõpuks ikkagi suguküpseks saades ära lõppes. Angerjakasvatusest võib juttu olla ainult niisugustes järvedes, mis jõgede ehk ojade kaudu merega ühenduses.

Õnge otsa hakkab angerjas nagu lutski öösiti, kuid kividega kaetud veepõhjal ka päeval, ja tema püügiks tarvitatakse samu riistu ja sööte kui lutsu püügil.

Mõned väljamaa õngespordi õpperaamatud soovivad angerja püügiriistaks tarvitada tõukussiga ületõmmatud suka- või kotinõela, kuid mina pean seda võtet halastamata loomapiinamiseks.

Kui õnge otsa jäänud angerjas ennast kivi, rohujuurte või kännu külge kinni keerutab, siis ei tohi teda vägivallaga lahti kiskuda: seeläbi võib õng ühes väärtusliku kalaga kaduma minna. Säärastel puhkudel tuleb nõor tõmmata pingule ja tugevasti koputada vibra või nõöri pihta; angerjas ei kannata põrutusi ja laseb peagi lahti.

Angerja võrratu libeduse tõttu on teda võimata kinni pidada palja käega, sellepärast peab käsi kas liivaga või mullaga kokku määritama, ehk villaseid või siidi kindaid kandma. Kinnipüütud angerjat uimastatakse tugeva hoobiga pähe või visates tugevasti vastu maad. Et teda surmata, lõigatakse selgroog kukla kohalt läbi. Angerja veri on mürgine, sellepärast peab hoidma, et see haavadesse ei satuks, mis sünnitaks ägedat valu ja paistetust.

Kalanõusse või kotti pannakse elusangerjas alati nii, et saba sihtuks ees, kunagi mitte vastupidiselt, sest kogu ta suur jõud asub sabas.

Merikalad.

Ka paljuid merikalu võib meie randades püüda õnega; loetlen siin neist kaladest mõned tähtsamad.

Kameljas või kivilest.

(*Rhombus maximus*. — Die Steinbutte. — Камбала морская.)

ja sellele sarnanev

lest.

(*Pleuronectes flesus*. — Die Butte. — Камбала.)

Mõlemaid kalu püütakse meie randades vihmaussiga, nagu teisigi kalu. Eriti ohtrasti leidub neid Saaremaa rannikul, kus õngitsemine kestab jaanipäevast sügiseni.

Turss ehk turts.

(*Gadus gallarias*. — Der Dorsch. — Треска.)

Püütakse käsiõnega, tarvitades söödaks tindikaluu, räimi ja tobiaskalu. Meil randades esineb tihti.

Süsikas ehk roheline turss.

(*Gadus carbonarius*. — Der Köhler. — Сайда.)

Seda kala püütakse Saaremaa rannikul palju. Ka õnega saab teda kätte, tarvitades söödaks

jõesutte, väikeseid angerjaid, tobiaskalu ja muude kalade tükke.

T o b i a s (suur ja väike).

(*Ammodytes lanceolatus*, ja *A. tobianus*. — Der Tobiasfisch. — Песчанка.)

Tobiad on angerjasarnased kalad, milliseid meie randadel tihti püütakse tihedate võrkudega. Kalurid tarvitavad neid söödakaladeks.

T i n t ehk n o r s s.

(*Acmerus eperlanus*. — Der Stint. — Корюшка.)

Tint on mere- kui ka magedavee kala, elutseb meil Peipsis ja mõnedes jõgedes. Tinti saab kätte ka õngega, kusjuures teda õngitsetakse samuti nagu rüntigi ja t. väikeseid kalu.

T u u r a k a l a.

(*Acipenser sturio*. — Der Stör. — Осетрина.)

Tuurakala esineb meie rannikul ajuti. Teda saab harukorral kätte ka landi ja käsiõngega, tarvitades söödaks pisikalu.

Kalade haigused.

„Terve kui kala vees“ — lausub rahva sõna, mida kuuldes peab arvama, et kala kunagi haige ei olegi. Kui väga ekslik arvamine!

Niisama nagu inimene ja maismaa loomad põevad igasugu haigusi, nõnda möllavad ka kalade seas taudid, mille kätte nad tihti hukuvad massiliselt.

Nagu kuival nii on ka vees lugemata hulk parasiite ja haigusi tekitajaid pisilasi. Mõned neist on muidugi kahjutud ja tähtsusetud, ent mitmed sigitavad kohutavaid taude, mis sageli ohvriks nõuavad terveid kalakarju.

Nõnda on kardetav rahukalade kõhus pesitsev, umbes 4 c/m pikkune punane ussike „*Jchthyonema*“. See parasiit sarnaneb meil tuntud trihiinile, ja lõunamaal tuntud „Medina-us-

sile", kes elutseb inimese naha all ja kasvab umbes 80 c/m pikkuseks. Turkestanis nimetatakse teda „pindinkaks“.

Teine niisugune niituss elab ahvenate sisikonnas ja kannab „Cuculanuse“ nime. Ta kinnitab enese kaanina ahvena sisikonda ja toitub seedimiselundite poolt väljatöötatud ning organismi ülalpeoks määratud mahladest, hävitades sel teel kala elujõudu.

Ka haugi kõhus elab ichthyonema'le sarnane uss, mida teadus nimetab „Ascaris acus'iks“. See parasiit pääseb haugi sisikonda viidikase maksast, kus on ta esialgne sünnipaik.

Umbes sääraseid usse leidub rohkel arvul ka angerja kõhus, sel puhul nimetatakse neid „ascaris labiaoto'ks“. Seni on neid haigus-tekitajaid eksikombel peetud angerjapoegadeks.

Peale selle on leitud suur hulk lopergusi kaanisarnaseid vereimejaid kalade kehast, uimedega ja soomustega ning lõpustest.

Nendest tähtsaim ja kardetavaim lõpusteimeja on „Dactylogyros“. Temal on peas neli silma ja sabas 14 klambrisarnast haarangut, mille abil ta ennast kala lõpuste külge kinni imeb. Iseäranis saatuslikuks võib ta saada noortele kaladele. Dr. Wunder leidis ühe 3,7 c/m pika karbikala lõpustes 323 niisugust pisiröövikut.

Dactylogyros'e lähem sugulane on „Gyrodactylos“. Tema pesitseb kalaseljas ja uimedega all, sünnitades kärnu.

Tähelepanu väärib ka kaksikpisilane „Dyplozoon“. Isa- ja emapisilased on juba tekkimise päevast üksteise küljes kinni, omades ristikuju. See pisilane on kaladele surmav.

Muud kalatapjad on kõhupisilane „Acantrocephalen“ ja sellele sarnanev „Echynorchynchus“, kes ka aegamööda purustavad kalade sisikonda ja toovad neile surma.

Peale loetletute leidub veel terve rida paelusse, millised esinevad ka inimeste organismis. Särgede ja latikate sisikonnas pesitseb tihti rihmasarnaseid usse, keda „Ligula’ks“ nimetakse. Neid kalu puhastades leiame nende sisemusest umbes 7,5 c/m pikkusi valgeid usse, mida seni eksikombel peeti rasvaks; tegelikult on see aga uss, mis ennast kala ihu külge kinni imenud.

Kui kajak, metspart või kalakull niisuguse ussiga kala ära sööb, hauduvad ussi munad linnu soojas kõhus välja, pääsevad linnu väljaheitega jälle vette ja sealt tagasi kala sisikonda.

Teine sarnaselt edasi siginev lintuss „Schistocephalus“ on mitmelüliline nagu inimesegi paeluss.

Ülalmainitule sarnaneb ka „Triaenophorus“. Selle parasiidi munad rändavad haugi kõhust ühes väljaheidetega särgede maksa, kus muna-dest vastsed arenevad ja söödud särje kaudu uuesti haugi sisikonda tagasi pääsevad.

Ka angerja sisikonnas elutseb niisugune lintuss, mis „Bothriocephalus’e“ nime kannab ja niisama kui „Triaenophorus’ki“ teiste kalade maksas vastseks moondub ja sealt angerja sisikonda üle kolib.

Kalade kardetav haigusetekiataja on veel nõndanimetatud kalakaan „Pisciocola“. Tema imeb enese kinni kalade soomuse alla, nahasse, suhu ja lõpuste külge. Iseäranis palju kannatavad mainitud pisilase all haugid, karbikalad, linaskid ja kogred.

Siis veel on palju vähjasarnaseid tõvetekitajaid, nagu: karbitäi „Argulus“ j. n. e., kes kalakasvatajaile teevad palju kahju.

Argulus’e sarnane on ka „Ergasilus“, vähjakujuline parasiit, kes end hulgana kinni imevad haugide, kohade ja linaskite lõpuste külge, tappes neid kalu massiliselt.

Viimaste hulka tuleb veel mainida ka „Ler-

nacocera't", kes end imeb kogre naha ja lõpuste külge ja kalale aeglast surma toob.

Seega on käsitatud ainult osa kõigist haigusetekitajaist, kes kala elule ja tervisele hädaohtlikud.

Meile, õngitsejatele ja kalatarvitajatele olgu rahustuseks see teadmine, et kõik need pisilased ja parasiidid keetmisel, praadimisel, soolamisel, marineerimisel ja suitsetamisel otsa saavad ja kahjutuks muutuvad.

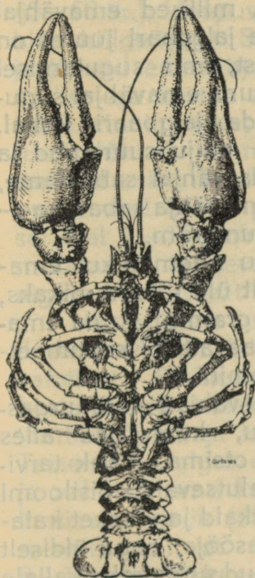
Igatahes peab kalu hoolega puhastama ja hästi läbi küpsetama või keetma.

Viies osa.

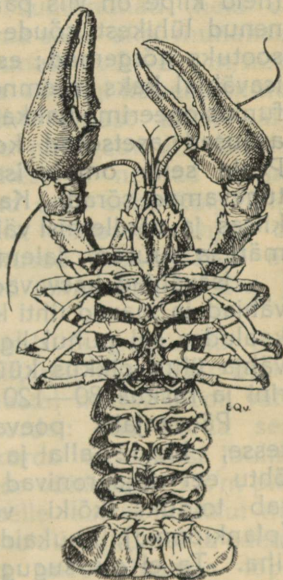
Vähjad.

1. Jöevähk.

(*Astacus fluviatilis*. — Der Edel- oder Flusskrebs. —
Ракъ рѣчной.)

39. Isavähk.

40. Emavähk.

Vähk esineb meil kõikjal — nii jõgedes, ojadest ja järvedes, paiguti ka soppides ja üldse päris rohkel arvul.

Vähka tunneb meist igaüks, seepärast pean üleliigseks kirjeldada tema välimust.

Vähk omab neli paari jalgu, mille abil tema aeglaselt edasi liigub, kuid mitte tagurpidi, nagu üldiselt arvatakse, vaid kõikide muude loomade kombel — edaspidi. Ainult vaenlase eest põgenedes ujub tema tagurpidi sõudes sabauimega (meie nimetame tema saba lakaks ehk kaelaks) ja peidab enese urgu, kivide alla või veetaimesse. Sõrgadega haarab tema saaki.

Eraldada isast vähka emasest on väga kerge: isavähjal on esimese paari sabakilpide kohal (neid kilpe on viis paari) veel kaks hästi arenenud lühikest sõude-jalga, millised emavähjal sootuks nõrgemad; esimese jalgpaari juures on isavähjal kaks seemneavaust, mis sugutamisel funktsioneerima hakkavad, kuna emavähjal suguavaused asetsevad kolmanda jalgpaari kohal. Peale selle omab isavähk palju suuremad ja tugevamad sõrad. Ka on isavähjal saba lame, kitsas ja võrdlemisi väike, emavähja saba aga — märksa suurem, laiem ja kumeram.

Isavähjad kasvavad palju rutemini kui emavähjad ja saavad tihti kaugelt üle 15 c/m. pikaks, kaaludes sel puhul ligi 200 grammi, kuna emavähja ülim pikkus küünib vaevalt 13 sentimeet-rini ja raskus 80—120 grammini.

Päevaajaks poevad jõevähjad kaldaurgas-tesse, kivide alla ja rohtu, kust nad alles õhtu eel välja ronivad toitu otsima. Vähk tarvitab toiduks kõiki vees elutsevaid pisiloomi (planktoonid), limukaid, putukaid ja värsket kala-liha. Ta ei ole sugugi raisasööja, nagu üldiselt arvatakse, ja läheb väherikkinud surnukeha kallale ainult näljasunnil, pealegi kus tema suur õgija on, muidu aga eelistab värsket toitu. Vähk neelab sageli ka oma poegi, kui need õigel ajal ära põgeneda ei suuda, ent ta võib ka kuude

kaupa läbi saada vähemagi toiduta, iseäranis kudemise ajal ja talvel, kärelda külma ajal, mil varjab end kaldaurkas.

Vähk saab suguküpsiks peale neljandat eluaastat ja koeb harilikult oktoobri- ja novembrikuudel. Isavähk otsib siis emase ta urust üles, paiskab tema seliti ning laseb oma valget, kohe hanguvat ja sitkeksmuutuvat sugulima emavähja kõhule; 10—40 päeva pärast — umbes novembris või detsembri algul heidab emavähk sugumunad ühes kleepuva sugulimaga (näärmedelikuga) enesest välja. Selleks laskub ta seljali, tõmbab saba kõhu alla looka- ja sugutatud, tumeda koorega sugumunad (neid on 40—60 tk.) kleepuvad tema saba alla, munahakkide külge kinni. Sugumunad on 2—2½ m/m. Ø ja jäävad emavähja saba alla ligi kuueks kuuks, millise aja kestes emavähk omast urust välja tuleb ainult harva, suure nälja sunnil. Umbes juulis lõhkeb munade kest ja noored vähjad ronivad esile, kuid jäävad ema saba külge ripuma veel 8—12 päevaks. Noored vähjad on sel ajal 1—1½ c/m pikkused; tähendatud aja möödudes langevad nad ema küljest ära ja algavad iseseisvat elu.

Vähja kasvades lõhkeb ja praguneb teda ümbritsev koor järkjärgult, mis võimaldab kestavahetust. Esimesel eluaastal heidab noor vähk kesta tervelt kaheksa korda: viis korda septembri lõpuni ja kolm korda oktoobrist juulini. Teise aasta algul on noor vähk juba 5 c/m pikk ja vahetab oma kesta selle aasta jooksul neli kuni viis korda (oleneb toidurohkusest ja edemisest), nii et saades teise eluaasta lõpul 8—10 c/m pikkuseks, on ta koort heitnud ülekõige 12—13 korda. Kolmandal eluaastal vahetab vähk kesta ainult kaks korda (juulis ja septembris), saades selle ajaga juba täiskasvanuks. Siit peale vahetab isavähk kesta aastas

kaks korda; emavähk aga — üksainus kord. Vähjad on üldiselt kaunis pikaealised.

Toiduvaestes ja külmades vetes jäävad vähjad kasvult kängu ning jõevähjast moondub uus tõug — nõndanimetatud kivivähk, milline kasvab ainult 8—10 c/m pikkuseks.

Noored vähjad omavad palju vaenlasi: nende omad vanemad, saarmas, vesirotid, iherused, lõhed, haugid, angerjad, lutsud, turvas ja suured särjed ning ka teised on nende järele maiad ja hävitavad neid hulgaliselt.

Peale selle on neile hirmsamaiks nuhtluseks vähjataud (vähjakatk = pestis astaci), mis neid tapab armult. Vähjakatk levis mineva sajandi lõpul Prantsusmaalt üle terve maailma ja saabus meile üle Saksamaa — Poola kaudu, tehes palju meie jõgesid ja järvi vähjadest päris tühjaks.

2. Mudavähk.

(*Astacus leptodactylus*. — Der Sumpfkrebs. — Ракъ БОЛОТНЫЙ.)

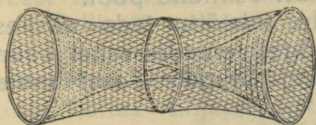
Minu arvates on see vähjatõug meil rohkesti levinud. Ta on alaväärtuslikum ja ta liha ei ole kaugeltki nii maitsev kui jõevähjal.

Mudavähja kodumaa on Galiitsia, kust ta Musta- ja Aasovi merde suubuvatest jõgedest meile venelaste poolt vanasti sisse toodud*). Kasvult on ta väike (8—10 c/m, harva üle selle), kuid sigineb jõudsasti. Emavähk muneb 200—600 muna aastas.

Mudavähk on veel suurem õgija kui jõevähk ja temast arvatakse, et ta ka raiska ära ei põlga. Ta käib sageli päevalgi saaki otsimas ning tihtipeale tõmmatakse mudavähk kuivale lihtsalt õngega, kuna ta sõrgadega hakanud süüa külge kinni.

*) Prof. Wunsch väidab, et mudavähk Wolga jõe ja selle kanalite kaudu pääsenud Põhjamerde, kust ta edasi levinud Soome lahte ja meiemaa veekogudesse.

3. Vähjapüük.

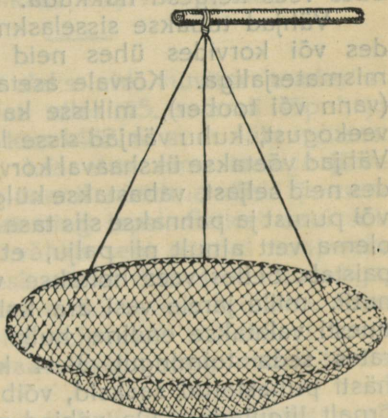

41. Vähjapüügi mörd.

Vähjapüükitoimetatakse 1) palja käega, otsides „sõralisi“ lihtsalt kaldaurgudest, 2) mõrdadega, mis pannakse ööseks välja, ja 3) kahvadega. Kahv

on võrguga ületõmmatud, 30—40 sentimeetrilise läbimõõduga raudrõngas, mis lastakse nõõri ja teiba abil kalda lähedale veepõhja.

Söödaks seatakse keset kahva võrgu külge tükk värsket kalaliha või terve surnud kala, kelle ujumispõis katki pigistatakse, vähelõhnavat loomamaksa, värsket loomaliha, kanasooli või nülitud konni, kelle silmad konna nahaga kinni tulevad katta. Vanad

42. Vähjapüügi kahv.

vähjapüüdjad soovivad sööta niisutada lavendli- ja terpeniiniõli seguga, see lõhn pidada vähki kaugelt ligi meelitama.

Ka mõrraga püüdes tuleb tarvitada sööte, mis seotakse kesk mörda.

Vähjapüük võib algada juba tund-poolteist enne päikese loojangut, kuid parem püügiaeg on pimeduse saabumisest kuni keskööni. Peale

keskööd hakkavad vähjad vähehaaval urgudesse tagasi ronima. Sobivaim vähjapüügi periood on juuli, august ja septembri esimene pool.

Vähjal on visa elu, mistõttu teda niiskes samblas või noorte nõgeselehtede vahel kaua elusana alal hoida ning kaugele edasi saata võib.

4. Vähkade ümberpaigutamine.

Ku tahetakse vähka ümber paigutada ühest veekogust teise, siis peab seda toimima ettevaatusega ja teadlikult, muidu võivad vähjad uues vees kergesti hukkuda.

Vähjad tuuakse sisselaskmise kohale kastides või korvides ühes neid ümbritseva pakkimismaterjaliga. Kõrvale asetatakse suurem nõu (vann või toober), millisse kallatud vett samast veekogust, kuhu vähjad sisse lasta kavatsetakse. Vähjad võetakse ükshaaval korvist või kastist, hoides neid seljast, vabastakse külgejäanud samblast või purust ja pannakse siis tasa vette. Nõus peab olema vett ainult nii palju, et vähja selg välja paistab. Selles vees hoitakse vähki 10—15 minutit, mille järele vesi ära kallatakse ja nõusse uuesti valatakse endine hulk värsket vett, korrates seda toimingut 3—4 korda. Et vähjad hästi puhastatud saaksid, võib neid vees käega õrnalt liigutada. On vähjad pestud ja värskendatud, valitakse neist välja elujõulised (ainult terved) ja lastakse ükshaaval vette — kohale, kus sügavus vähemalt üks meeter ja kus kõrge kallas või põhjataimestik, mis pakuks vähkadele pelgupaika. Vettelaskmisel ei tohi ühte kohta sukeldada üle 2—3 vähja, vaid mainitud norm (kuni 3 eksemplari) tuleb lahti lasta iga 1—2 meetri järele. Järgmisel päeval vaadatagu asundatud kohad järele, veendudes, kas on kõik vähjad pugunud peitu.

Peaks olema mõni nõrkenud või surnud vähk maha jäänud, siis tuleb niisugune kahvaga veest välja tõsta ja maha matta.

Sellisel saab vähjavaeseid veekogusid vähkadega uuesti asundada sisselaskmise teel teistest vetest, kuid pärast asundamist loobutagu uues kohas vähjapüügist vähemalt 2—3 aastat täitsa. Sisse lasta tuleb isa- ja emavähki ühepalju.

Kus sisselaskmine kavatsusel, seal peetagu hoolt, et asundamiseks oleks valitud ainult hea tõug- ja nimelt jõevähjad. See tasub end ajajooksul suuresti, ja nimelt meil oleks see tähtsaks sissetulekuallikaks väljaveo mõttes.

Nii mõnelegi oleks ehk huvitav teada, et vähki sööma hakati alles 15. sajandi lõpul, ja nimelt Määrimaal, kus 1482. a. suur nälg valitses. Keegi vaene lesk, kes elas oma lastega järve kaldal, asus nälja sunnil püüdma vähki ja nendega toitma ennast ning lapsi. Sellest said võimud teada, ja et vähka seni peetud roojaseks loomaks, arvati lesk olevat ühenduses kuradiga, mistõttu õnnetu naine tulesurma mõisteti. Alles kohtuotsuse täitmise eelpäeval sai sellest loost kuulda Brünni maavalitseja ning andis lesele armu.

Ja tollest ajast hakati vähki toiduks tarvitama üldiselt.

(Ajal. „Der Sportfischer“ 1928 № 20.)

Kuues osa.

Mitmesugused näpunäited.

1. Ilmad.

Paljud õngitsejad pooldavad arvamist, et ilm tingimata mõjub kalapüügile. Mina seda kategooriliselt küll kinnitada ei või, ehkki olen juba 40 a. kestes igal suvel oma vabad päevad veetnud vee ääres, õngitsedes.

Tõsi, on rida kalu, kes paha ilmaga õnge võtavad paremini kui hea ilmaga ja ümberpöörduvalt. Teatud mõju avaldab küll põhjatuul, sest vesi jahtub ja kalad poevad sügavamale varjule, kuid õngevõtmisest nad sellegipärast ei loobu.

Äikese ajal hirmutab neid õhu põrumine ja nad poevad põõsaste ja juurte alla peitu, juhtub aga sööt nende nina ette, ei jäta nad seda napsamata. Angerjas ja luts on äikse ajal koguni väga erksad ja otsivad toitu agaramalt kui ilusa ilmaga.

Täiskuu perioodil võtavad kalad õnge laisemalt, sest et neil avaneb siis võimalus toitu leida ka öösel ja nad on alati söönud. Siis võib ka öösel eduga õngitseda.

Kõige soodsamaks peetakse meil õngitsemiseks sooja, uduvihmast päeva. Ka varahommikul ja paar tundi enne päikese loojumist on hea püügiaeg, siis võtavad suured kalad

hästi õnge, sest õhk on siis jahe ja kalad erk-
samad ning tulevad kalda lähedale saaki otsima.

Jahedatel päevadel võib hea eduga õngit-
seda päevotsa.

2. Riietus.

Et õhk lagedal, iseäranis aga vee ääres, külmem ja niiskem kui linnas või majade varjus, on teada igale.

Hoolitsetagu oma tervise eest! Haigused ei hakka küll korraga, iseäranis noortele kala-
püüdjatele, kuid aegamööda avaldavad külme-
tused oma mõju ja tagajärgi paratamatult.

Riietatagu end soojalt ja veekindlalt, hoitagu jalad ikka soojad ja kuivad. Õngitsejatele on selleks väga soovitavad head ja veekindlad kum-
misäärrikud, sukad ja koguni püksid. Kuid pala-
vatel päevadel tuleb end päikesepiste eest hoida.

Muretsetagu ka söögitagavara eest!

Värske õhk ja liigutused äratavad head isu, tühja kõhuga aga on sportida nõrgestav ja raske.

Alkoholi tarvitada ei ole hea, sooja peaga võib kergesti juhtuda õnnetus, sest veepõhjas varitseb tihti surm.

Suureks nuhtluseks õngitsejaile on sääsed, iseäranis õhtuti. Neid võib eemale peletada piibu- või paberossisuitsuga. Käsi võiks sisse määrida loorberiõliga. Näo ja kaela kaitseks soovitan tarvitada tihedat loori.

Sääsepistete vastu, millised tihti väga süge-
levad ja isegi valu sünnitavad, mõjub rahus-
tavalt amoniakisulatis, tilgutades tilk sellest pistekohale. Samuti mõjub ka suhkrusulatis.

Minnes õngitsema, peaks alati olema kaasas natuke joodi õngehaagi või kalahamba läbi tek-
kinud kriimustuse desinfitseerimiseks.

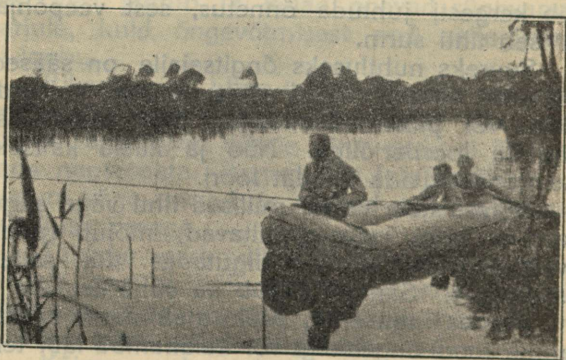
Õisel püügil viibides ärgu lamatagu palja maa peal, vaid laotatagu alla paksem riie või kuivi heinu.

Toimides nende nõuannete järgi, võib kindel olla, et tervis kaitstud saab ja haigusi karta ei tarvitse.

3. Paat.

Suureks toeks ja lõbuks õngitsejale on paat, mis tihtipeale osutub koguni möödapääsematult tarvilikuks. Sellel, kes oma elukohast (linnast) kalal käib kaugemal järvedel või jõgedel, luhtub nii mõnigi lõbus ja saagirikas püük just paadi puudumise tõttu. Ka ei ole igaühel püügikohal tuttavaid paadiomanikke, kellelt paati saaks laenata või üürida.

Sellest pahest aitavad üle kokkupandavad ja kaasaskantavad süstasarnased paadid. Minul on endal olnud juhul niisuguseid paate tarvitusel näha ja nendega sõita, ja pean tunnistama, et nad väga head ja vee peal iga pidi kindlad ja kaasaskandmiseks kerged on. Need paadid ei kõigu ega lähe ümber, on ühtlasi hõlpsasti kokkupandavad ning edasitoimetatavad.

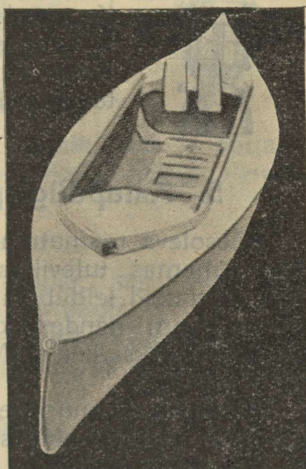
43. Kummipaad.

Pildil näete üht tüüpi paksust, mitmekordsest kummiriidest kokkupandavat paati, mis tar-

vitamisel õhku täis pumbatakse. Niisugune kaheinimese paat on 2,5—3 mtr. pikk ja 1 mtr. lai, kaalub 6 kg. ja kannab üle 300 kg, üleval. Maksab umbes 200 Ekr. Seda võib kasutada ka purje- ja sõudepaadina.

Teine tüüp on kokkupandav puukerega paat. See sarnaneb meil tuntud süstale, on väga kerge, kindel, vastupidav ja nägus ning võimaldab hõlbust ja kiiret liiklemist purjede ja aerude abil.

Paadi kere on ehitatud tammepuust, kokkupandav, viiekordse kummiriidega (2 korda kummi, 3 korda purjeriie) kaetud, ning ääred ja nurgad vaskplekiga kanditud.

44. Kokkupandav süsta.

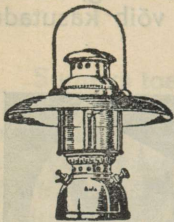
Kaheinimese paat on 4 mtr. pikk ja 80 c/m lai, kaalub 15 kg. ja kannab umbes 160 kg. üleval. Maksab umbes 150 Ekr.

4. Öine kalapüük.

Vanasti tarvitati vähja ja kalapüügil ööl peeruvalgustus- või tõrvalonte. See valgus aga ei rahuldanud püüdjaid kunagi, kustudes sageli tuules, või leegid suundusid teisele poole, varjates suitsuga püügikohti.

Seevastu on parimaks valgustajaks öistel kalapüükidel petrooleumi hõõglambid ja laternad, mille tugeval valgusel vees võib näha kõike, isegi põhjani. See valgus ei virvenda ega kustu

tuules ega vihmas. Neid lampe ja laternaid võib kinnitada kergesti mitmel viisil paadi ninale või hoida käes. Soovitav on selliste lampide ja laternate tarvitamine ka sellepärast, et nende petrooleumi kulu on minimaalne. Ka nende korrashoid, täitmine ja puhastamine on äärmiselt lihtne. Kutselised kalastajad eelistavad neid teistest valgustajaist.

5. Kalapüügispordi ajakiri.

Käesoleva raamatu autoril on kavatsus anda välja lähemas tulevikus kalapüügispordi ajakirja, nagu neid leidub välismaail kümnete kaupa. Väljapaistvam nendest on „Der Sportfischer“, mis ilmub saksa keeles Münchenis, Dr. Schindleri toimetusel.

Ajakirja väljaandmiseks on lubanud ka palju spordisõbrad oma ainelist kaasabi ja kaastööd. Palun kõiki spordisõpru, kes pooldavad niisuguse ajakirja väljaandmist, teatada oma arvamisi raamatu autorile, Tallinn, postk. 210. Kui tuleks tellijaid kokku nii palju, et kattuksid lehe trükikulud, siis ilmub ta iga kuu üks kord ajalehe ERK kaustas ja suuruses, kuid piltidega spordielust j. n. e. Tellimise hind oleks umbes 3 krooni aastas.

Sisuliselt käsitaks ajakiri ainult spordilisi küsimusi, nagu: teaduslikke kirjatöid kala- ja vähjakaasvatusest ja -püügist, uusi leiutisi püügi-riistade ja söötade alal, sporditeateid sise- ja välismailt, tähtsamaid sündmusi ja juhtumisi sporditamisel, väikeseid jutukesti spordielust, väljakuulutatud seadusi ja määrusi kalaasjanduse alal, küsimusi ja vastusi sportlaste perest j. n. e.

6. Kalapüügi kalender.

Igale õngitsejale on tähtis teada, millisel aastaajal ja milline kalatõug koeb, mil teda võib õngitseda ja missuguste riistadega ning söödadega peab minema püügile. Seepärast tuleb lõpuks tutvuneda kalade kalendriga.

Jaanuar.

Koivad: Lõhe, tähnik, luts ja norjas.

Võtavad õnge: haug, harius, ahvenas, särg, turvas ja tõugjas.

Veebruar.

Koivad: luts, tähnik, selle kuu keskpaigu hakkab kudema ka haug.

Võtavad õnge: lõhe (kunstkärbseid), ahvenas, särg, turvas, harius ja tõugjas (vihmaussi).

Märts.

Koivad: haug, harius, tähnik, ahvenas.

Võtavad õnge: lõhe (kunstkärbseid), turvas, särg ja ahvenas.

Aprill.

Koivad: tõhnik, norjas, tõugjas, haug, harius, ahvenas, säinas, särg, roosärg, koha ja kiisk.

Võtavad õnge: lõhe, tähnik, turvas ja ahvenas.

Mai.

Koivad: norjas, harius, haug, ahvenas, säinas, särg, roosärg, tõugjas, koha, kiisk, latik, karp, linask, säga, turvas, rünt, viidikas ja lepamaim.

Võtavad õnge: lõhe, tähnik ja turvas. Ka harius hakkab õnge võtma kuu lõpul.

Juuni.

Koevad: latik, linask, rünt, vimm, karp, ogalik ja mõned mai kuul kudejad.

Võtavad õnge: tähnik, harius, lõhe, tõugjas, viidikas, turvas, ahvenas, särg ja säinas.

Juuli.

Koevad: karp, ogalik ja linask.

Võtavad õnge: Kõik kalad peale karbi ja linaski.

August.

Kudejaid — meie vetes ei ole.

Võtavad õnge: kõik meie vetes elutsevad kalad.

September.

Koeb — lõhe.

Võtavad õnge: Peale lõhe — kõik muud. Sööt sügavale lasta!

Oktoober.

Koeb: lõhe.

Võtavad õnge: Kõik kalad peale lõhe. Parem püügiaeg, kuid süüda peab sügavale laskma.

November.

Koevad: lõhe, siig ja luts.

Võtavad õnge: Kõik, peale kudejate. Kõige paremini haug, särg ja harius, hästi — ahvenas ja turvas.

Detsember.

Koevad: lõhe, siig, tähnik ja luts.

Võtavad õnge: Peaaegu kõik kalad, peale kudejate, kuid nad asuvad sügavate haudade põhjas, kuhu sööt tuleb lasta alla.

7. Tähelepanemiseks.

Kalapüük käsiõngega on kõikides Eesti Vabariigi vetes 1. detsembrist kuni 1. oktoobrini

vaba, kuid veekogude ja kaldamaa omanikkudelt või rentnikkudelt tuleb, pahanduste ärahoidmiseks, küsida luba nende põldudel või heinamaadel käia, mida vististi keegi ei keela.

Mõnes kohas õngitsedes (Ülemiste järvel, Pühajärvel, Pirita jõel j. n. e.) on küll sellekohane luba tarvis, mida saab kalastajate ühingult või Pühajärvel riigimaade ringkonna valitsejalt. Keeludest ja teistest määrustest kuulutatakse Riigi teatajas ja kohalikkudes lehtedes, mida silmas tuleb pidada.

Soovitan enne kuhugile õngitsema minekut järele pärida veelude, lubade ja ümbruse üle, et mitte retkes pettuda.

8. Ladinakeelne kalade nimetus.

Abramis blicca	Röks, väike latikas
Abramis brama	Latik, latikas
" vimba	Vimm, vemmakala
Acerina cernua	Kiisk
Acipenser sturio	Tuurakala
Alburnus lucidus	Viidikas
Ammodytes lanceolatus	Tobias
Anguilla vulgaris	Angerjas
Aspius rapax	Tõugjas, taudias
Carrasius vulgaris (communis)	Koger, karus
Cobitis barbatula	Jöevingerjas
Coregonus maraena	Peipsi siig
Cyprinus carpio	Karp, karbikala
Esox lucius	Haug, purikas
Gadus gallarius	Turss, turts
" carbonarius	Süsikas, roheline turss
Gasterosteus ocleatus	Ogalik, raudkala
Gobio fluviatilis	Rünt, ürilane
Idus melanotus	Säinas, rupakala
Leuciscus erythrophthalmus	Roosärg, rabasärg
" yutilus	Särg
" vulgaris	Täivis, täivekala
Lota vulgaris	Luts
Lucioperca sandra	Koha, sudak
Osmerus eperlanus	Tint, norss
Perca fluviatilis	Ahvenas, ahven
Petromyzon fluviatilis	Jõesutt, jõesilm
Phoxinus laevis	Lepamaim, jõemaim
Pleuronectes maximus	Kameljas, kivilest
" flesus	Lest
Salmo fario	Tähnik, hörnas
" salar	Löhe, laksikala
" trutta	Norjas, iherus
Silurus glanis	Säga
Squalis cephalus	Turvas, turb
Thymallus vulgaris	Harius, ärn
Tinka vulgaris	Linask

9. Saksakeelne kalade nimetus.

Aal, der	Angerjas
Aalrutte, die	Luts
Aland, der	Säinas, rupakala
Äsche, die	Harius, ärn
Bachforelle, die	Tähnrik, hõrnas
Barsch, der	Ahvenas, ahven
Bartgrundel, die	Jõevingerjas
Blei, der	Latik, latikas
Butte, die	Lest
Dorsch, der	Turss, turts
Döbel, der	Turvas, turb
Ellritze, die	Lepamaim, jõemaim
Flussneunauge, die	Jõesutt, jõesilmus
Gründling, der	Rünt, ürilane
Güster, die	Rõks, väike latikas
Hasel, der	Täivis, täivekala
Hecht, der	Haug, purikas
Karausche, die	Koger, karus
Karpfen, der	Karp, karbikala
Kaulbarsch, der	Kiisk
Köhler, der	Süsikas, roheline turss
Lachs, der	Lõhe, laksikala
Lachsforelle, die	Norjas, iherus
Maräne, Grosse, die	Peipsi siig
Plötze, die	Särg
Quappe, die	Luts
Rapfen, der	Tõugjas, taudias
Rotfeder, die	Roosärg, rabasärg
Schleie, die	Linask
Steinbutte, die	Kameljas, kivilest
Stichling, der	Ogalik, raudkala
Stint, der	Tint, norss
Stör, der	Tuurakala
Tobiasfisch, der	Tobias
Ukelei, der	Viidikas, valgeviidikas
Wels, der	Säga
Zander, der	Koha, sudak
Zährte, die	Vimm, vemmakala

10. Venekeelne kalade nimetus.

Вьюнь	Jõevingerjas
Головь	Turvas, turb
Гольянъ	Lepamaim, jõemaim
Елецъ	Täivis, täivakala
Ершъ	Kiisk

Камбала, обыкновен.
" морская

Карась

Карп

Колюшка

Корышка

Красноперка

Лещ

Лещикъ

Линь

Лосось

Минога, рѣчная

Налимъ

Окунь

Осетрина

Пескаръ

Песчанка

Петрушка

Плотва

Сайда

Семга

Сигъ, чудской

Сомъ

Судакъ

Сыръ, вымба

Таймань

Треска

Угорь

Уклейка

Хариусъ

Шересперь

Щука

Язь

Lest

Kameljas, kivilest

Koger, karus

Karp, karbikala

Ogalik, raudkala

Tint, norss

Roosärg, rabasärg

Latik, latikas

Röks, väike latikas

Linask

Löhe, laksikala

Jõesutt, jõesilm

Luts

Ahvenas

Tuurakala

Rünt, ürilane

Tobias

Tähnrik, hörnas

Särg

Süsikas, roheline särg

Löhe, laksikala

Peipsi siig

Säga

Koha, sudak

Vimm, vemmakala

Norjas, iherus

Turss, turts

Angerjas

Viidikas, valgeviidikas

Harius, ärn

Tõugjas, taudias

Haug, purikas

Säinas, rupakala